

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

70289

ENSAM

BERÄTTELSE FRÅN SÖDRA LAPPLAND

AF

G. A. LINDHOLM

STOCKHOLM,
ULRIK FREDRIKSONS FÖRLAG.
PRIS 1 KRONA.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
UMEA

70289

Umeå universitetsbibliotek

00001251312

ENSAM

BERÄTTELSE FRÅN SÖDRA LAPPLAND

AF

P. A. LINDHOLM

STOCKHOLM,
ULRIK FREDRIKSONS FÖRLAG.

ENSSAM

ORIENTALISKA SÖDER FÄRDEN

AF

P. A. LINDHOLM

Stockholm, Ulrik Fredriksons Boktryckeri, 1889.

I.

Moderlös.

Vid den vackra, af dussintals löfklädda holmar prydda Arfsjön ligger byn Arfträsk, en bland de äldsta i södra Lappland.

I våra dagar äro de flesta af holmarne uppodlade, och vid sjöns många vikar träffar man mer eller mindre betydande nybyggen; men i slutet af förra och början af innevarande århundrade stodo holmarne ännu skogbeklädda och endast vid sjöns sydöstra vik hade några nybyggare uppslagit sina bopålar. Här lågo tre gårdar på rätt betydliga afstånd från hvarandra. Midt emot dessa, på sjöns vestra strand, men till hälften gömd bakom den täta barrskogen, låg en liten stuga, bebodd af en utfattig enka och hennes tioårige son Mats. Ungefär en åttendedels mil derifrån fans ännu en koja, i hvilken en gammal ogift qvinna af finsk börd bodde. Denna qvinna kallades i dagligt tal Spå-Sissel, emedan hon ansågs vara särdeles förfaren i trolldom.

Till denna trakt vilja vi nu föra den ärade läsaren.

Det var sent på eftermiddagen den 15 November 1798. Stormen tjöt och de frusna snöflingorna hvirflade omkring i rymden, fåfängt sökande en undan-gömd plats, der de kunde lägga sig till ro: än slängdes de skoningslöst emot träd och buskar, än åter mot de små blyinfattade fönsterrutorna i böndernas stugor. Endast längst inne i den djupa skogen var det någorlunda stilla.

Skymningen föll med hvarje minut allt tätare; himlen, som redan förut varit mulen och dyster, syn-tes nu askgrå. När stormen några ögonblick saktade af, hörde man en svulten varg tjuta i kapp med den påpasslige byhunden, som aldrig tålde höra ulfvalåt och därför gjorde sitt bästa att öfverrösta både vargen och vinden, på hvilka han ansåg sig vara berättigad att skälla efter bästa förmåga.

De skyhöga furorna och granarne böjde motvil-ligt sina stolta hufvuden för den rasande stormen. Den lilla bäck, som för några få veckor sedan mun-tert hoppade fram från sten till sten, låg nu kall och död. Han hade frusit i hjäl i den stormiga, gråkalla lappländska höstvintern, hvars bistra andedrägt en-dast menniskan och rofdjuren kunnat uthärda.

På en till hälften öfveryrd gångstig, som ledde från Arfträsk till enkans stuga, sträfvade denna afton en omkring tioårig gosse genom drifvor och snöyra med all den kraft, som själfbevarelsedriften och kär-leken till en sjuk moder kunde ingjuta i hans magra blåfrusna lemmar. Snart hade tvänne månader för-flutit sedan modern insjuknade, och under de sista dagarne hade det varit sämre än någonsin med henu. För ett par timmar sedan hade hon sändt honom till byn för att bedja en af grannarne besöka henne. Men

grannen hade ej varit hemma vid gossens ankomst till byn och därför hade det dröjt så länge att skymningen fallit på innan den stackars Mats fick återvända till hemmet. När han nu hörde vargens tjut, kände han sig så hemsk till mods, att det var nära att han brustit ut i gråt, ty det blodtörstiga rofdjuret kunde ju i nästa ögonblick öfverfalla och döda honom, som hvarken egde vapen eller mod att försvara sig. Vid tanken härpå kände han sin kropp genomfaras af en ofrivillig rysning, och så började han springa framåt, framåt så fort de späda lemmanne förmådde bära honom. Slutligen framskymtade genom skogen den lilla stugan, der den sjuka modern nu väntade honom. Då stannade han plötsligt och stirrade villrådigt ut i mörkret. Det kändes så underligt att återvända till den mörka stugan, som låg der på stranden som om hon varit ett spöke. Ovilkorligt vände han sig om mot byn, der han såg qvällsbrasorna flamma på härden, medan han stod här ensam i köld och mörker.

— Tänk hvad de ha' det bra der ändå, — tänkte han, — och så mycket mat och god mat, så det är alldeles obegripligt. Erik Lars' Lisa hon gick ju och mumsade i sig smörgås på smörgås, medan jag var der. Det var ändå dumt, att mamma skulle sälja kon, för sedan har jag då aldrig fått smaka en smörgås, och inte får jag det väl heller i år åtminstone. Men Gud vet ändå om jag ville vara der i byn, för så snart jag kommer dit så göra de bara narr af mig och kalla mig Påsa-Matts och allt möjligt.

Under dessa funderingar hade han åter vänt sig mot hemmet och stod snart vid ingången till den låga kojan. Nästan ljudlöst öppnade han dörren, men

stannade ett ögonblick på tröskeln för att lyssna innan han trädde in. Tystnaden och det djupa mörkret inne i rummet gjorde honom rädd; men så hördes ett sakta prassel vid andra ändan af rummet och en väl bekant stämma frågade om det var Mats som kom in.

— Ja, mamma, — svarade gossen glad och stängde dörren samt trefvade sig fram till spisen för att tända en brasa, vid hvilken han måtte kunna upptina sina halft förfrusna händer och armar.

— Huru mår mamma?

— Det är som det kan det, förstås, — svarade modern med klagande stämma. — Det är väl ett fasligt väder ute i qväll?

— Ja, det är alldeles fasligt kallt och blåser så skamlöst, och vargarna ä ute också. Jag vardt nästan rädd här på sjön, för de låta riktigt otäckt de odjuren.

— Du skulle ha gått hem innan det blef mörkt, så hade du inte behöft vara rädd.

— Jag fick ju vänta en och en half timme på Erik Larsson innan han kom hem.

— Var han inte hemma?

— Nej, han hade farit till Långmyran efter hö, och då han kom tillbaka, var han inte för god att se i synen skall jag säga, för renarne hade ätit upp två skrindor hö för honom.

— Ja, se lapparne de göra då inte annat än det som ondt är alltjemt. Men inte rädde väl du för det inte.

— Nej, det förstås, men han ville väl gräla på någon, och då kom ju jag alldeles passeligt för honom.

— Nå, skulle han komma hit?

— Nej, det tror jag inte.

— Hvad sa' han?

— Han sa' att jag kunde ha kommit dit i går, om det var så nödvändigt att tala med honom, för han hade inte tid att springa ärenden åt alla menniskor om nätterna. Den, som inte hade annat att göra, kunde väl göra det, men han behöfde nattro för att kunna arbeta om dagarne. För öfrigt tyckte han att mamma lika gerna kunde ha låtit mig gå till någon annan, ty inte var väl han mest skyldig att hjälpa oss.

— Jaså, han hade inte tid nu, — mumlade den sjuka. — För elfva år sedan skulle han nog ha gått, om det också hade regnat eld och täljknifvar, men då var det annorlunda — jag var inte Tiggars-Sara då. Hå, hå, ja, ja!

En stunds tystnad uppstod nu, medan Mats tände brasan. Snart flammade denna muntert på härden, så att man vid dess sken kunde taga rummets möblering i betraktande. Denna utgjordes af ett klumpigt bord, två trästolar och en af bräder hopspikad säng, i hvilken en omkring trettioårig qvinna, mager nästan som ett skelett, låg nedbäddad bland halm och trasor.

— Stackars barn, hvad du fryser, — sade modern, när det blef så ljust i stugan att hon kunde se sin son. — Kanske du är hungrig också?

Mats svarade ej utan satte sig med ansigtet vänt mot brasan och stödde hakan mot händerna.

— Fick du någon matbit der borta? — fortfor modern.

— De hade inte qvällsmaten färdig, då jag gick, — svarade han ändtligen utan att vända sig om.

— Då skulle du ha väntat en stund till, så hade du åtminstone sluppit gå hem hungrig. Det är inte

värddt att vara så granntyckt heller, om man skall kunna taga sig fram här i verlden. Se efter om det finnes någon brödbit i bordslådan. Något annat har jag inte att ge dig.

Mats satt dock qvar utan att röra sig. Han visste nog att bordslådan ej mer innehöll något ätbart, men han teg dock dermed.

Sedan han suttit tyst på detta sätt ungefär en half timme, lyfte han ändtligt upp hufvudet och vände sig mot modern.

— Hvarför ha de det så bra på andra sidan sjön? — frågade han. — Spå-Sissel och vi ha ju sällan någonting godt.

— Vi ha inga hemman heller, — svarade modern.

— Hvarför skaffade pappa inte ett hemman åt oss då?

— Hm, det är lättare att förstöra ett hemman än att skaffa igen det, och därför ha vi inte något heller. Men det der förstår du inte, och det är kanske bäst. När jag dör, så blir det väl någon, som tar hand om dig också.

— Innan mamma dör kan jag väl föda mig sjelf.

— Det står i Guds hand, om jag får lefva många dagar till, min stackars Mats. Men sörj inte för det du. Den, som föder djuren och kläder liljorna på marken, han skall icke heller öfvergifva dig i nöden.

— Men hvarför lät då Gud den der pojken svälta ihjäl, som tappades bort i skogen i fjol?

Medan modern sökte efter svar på denna helt visst alldeles oväntade fråga, öppnades dörren och en stark väderil strödde ett regn af aska och snö i alla vinklar och vrår af rummet.

Mats sprang upp för att stänga dörren, men stötte der emot en groflemmad medelålders man, som temligen omildt föste honom åt sidan med uppmaningen att han skulle se upp.

Mats drog sig förlägen tillbaka till sin plats vid brasan, medan den inträdande, som ej var någon annan än Erik Larsson, utan krus klef fram till den sjuka och satte sig ned på en vid hennes säng stående stol. Sedan han helsat och frågat huru den sjuka nu befann sig ville han veta orsaken till att Sara kallat honom till sig så sent på dagen.

— Jag tänkte tala med dig några ord om pojken, — sade hon.

— Nå, det kunde du väl ha sparat tills i morgon, tycker jag.

— Man vet inte huru det är då, och så trodde jag att du var hemma i dag, då det är ett sådant väder.

— Jag får inte vara vädergrann nu, skall jag säga, ty lapprackarne ha ju redan kommit ned från fjellen, och då får man lof att vara ute både natt och dag, om man skall få behålla sina hötappar. Nå hvad var det nu om pojken?

— Jo, det kännes allt bra svårt att nödgas lemna den stackar'n alldeles utan stöd. Hvem vet hurudan han kan bli, om han nödgas gå omkring från by till by för att tigga sig födan.

— Ja, det är verkligen synd om honom, men hvad skall man göra? Nog vore det väl en skyldighet för den der att taga honom till sig, då du går bort från honom.

— Tala aldrig om det! Till honom kommer han ändå inte. Förr må det gå huru det vill.

— Ja ja, det undrar jag då inte så mycket på heller. Jag får väl tala med pastorn om det här, så styr han nog om att pojken inte behöfver lida någon nöd.

— Det vore nog bättre, om du styrde om det sjelf. Du skall ju i alla fall ha någon att vakta dina kor.

— Skulle jag ta honom, är du alldeles tokig Sara? — afbröt Erik Larsson ifrigt. — Har jag inte många nog att föda ändå?

— Är viljan god, så räcker nog maten till.

— Ja, hon trodde väl så käringen, som skulle föra hem gårdsgårdsstörar också; men hon lassade på tills hästen inte kunde draga det till slut.

— För tolf år sedan tänkte du nog annorlunda, Erik.

Erik Larsson sade ingenting på en lång stund utan strök sitt skägg och tycktes fundera.

— Ja, det har blåst många väder på tolf års tid, och ska' vi börja tala om det, så borde du ha vändt dig till den andre, — sade han slutligen, — men visste jag att Mats dugde till att valla korna, så kunde jag väl ta honom i alla fall, fastän det inte är någon förtjenst på att lega jetare om hösten, då man kan få honom för samma pris på våren.

— Tack skall du ha för det ordet, Erik! Nog är Mats liten till växten och svag för sin ålder, men han har ett godt förstånd och är alltid villig och flitig, så du skall nog bli nöjd med honom, det är jag säker på. Och läsa kan han då också som en prest, så inte behöfver du ha något besvär med honom för den delen.

— Ja, ja, det kan väl vara bra det, men se det är en annan sak, som jag är litet rädd för, om jag tar honom. Jag vill inte ställa till något krångel med mina grannar, förstår du.

— Inte kommer Mats att ställa till någon osämja.

— Det är väl inte så säkert det, för om han får reda på de der affärerna, så börjar han kanske krångla och processa, och då får jag bära skulden för att han fått veta någonting. Så misstänksam som...

Erik Larsson hade under samtalets gång sänkt rösten, så att Mats ej hörde slutet af meningen; men han tyckte att namnet Olof Persson framhviskades.

— Inte kommer jag att säga någonting, ty det vore väl ej till något gagn för honom att få veta det, — sade modern efter en kort paus. — Men hvem vet om andra tiga.

— Det är ju bara en, som riktigt vet hur det gick till, men af henne kan aldrig en människa få ett ord. Hade hon velat tala om huru det verkligen var, så hade det nog varit annorlunda nu, ty att det gick ärligt till med den der affären, det kan då ingen människa få mig att tro, men hon skrattade bara, då jag frågade henne, och sade, att mina räfvar aldrig skulle bita hennes gäss. Det trodde nog du som en del andra den tiden, att jag hade någon härfva med i den der byken, men dervidlag har jag temligen rent samvete. — Ja, du talar inte om någonting för pojken, och så får han väl komma till mig som jetare, ifall du skulle dö nu. Bliir han en bra karl så kan han ju bli min måg till slut. Eller skulle du inte vilja det? — fortfor han vänd till Mats.

— Du är lika tokig som förr du, — sade den sjuka med ett svagt försök att le.

— Åhnej, det har nog blåst bort mycket under de senaste tio åren. Men nu får jag väl lof att gå hem, om jag skall hinna till skogs i god tid i morgon. Du kan ju skicka Mats till oss när som helst efter lite mat, så att du åtminstone slipper ligga här och svälta.

— Tack, tack för det, Erik, och för allt godt, — sade den sjuka och framräckte sin hand till afsked. — Det är väl sista gången vi se hvarandra nu här i detta lifvet och därför får jag bedja dig förlåta mig om jag någon gång ej varit som jag bort emot dig. Var en god husbonde mot Mats, Gud skall löna dig därför.

Erik Larsson mumlade något om att han sjelf behöfde förlåtelse för mycket, hvarefter han med en vänlig afskedshelsning lemnade rummet.

Mats hade emellertid tillagat åt sig en tarflig bädd i ena vrån af stugan. Han gick nu fram till modern och frågade, om Erik Larsson gjort hans far något orätt.

— Hvarför tror du det? — frågade modern tillbaka.

— Jag tyckte att han talade om något, som han inte ville att jag skulle få veta, och så tyckte jag att han sade något om Olof Persson i granngården.

— Tänk inte på sådant der, Mats! Har din far eller jag lidit någon orätt, så skall Herren en gång döma derom, ty hämden är hans och han skall veder-gälla, men icke du eller jag. Sköt dina sysslor så att din husbonde blir nöjd med dig, men gå ej och grubbla öfver sådant, som du hvarken förstår eller har någon nytta af, för det skulle bara göra dig olyck-

lig. Lägg dig nu! Jag kan ej tala mer i afton, jag är så trött, så trött. Gud vare med dig! God natt.

Mats gick åter till sin bädd, men han var ej nöjd med det svar modern gifvit honom, det låg bestämdt någonting under det der. Och så vred han sig oroligt på sitt läger och funderade än hit och än dit om den der affären, som Erik Larsson talat om och hvem det kunde vara som hade reda på allt det der. När han ändtligen insomnade, fortsattes hans funderingar i drömmen. Han såg Erik Larsson och Olof Persson inkomma med en lång jernkedja samt binda honom till händer och fötter. Sedan tände Erik Larsson eld i spisen och sköt till spjellet, så att rummet fylles med rök och Mats höll på att blifva qväfd. Han ville slita sig lös och springa ut, men när han rörde sig, tillskrufvades banden allt hårdare, så att han slutligen ej kunde röra en enda lem. Han tiggde och bad om hjälp, men de båda grannarne hänlogo blott åt honom. Då remnade väggen och Spå-Sissel kom inridande genom öppningen på en qvast. Hon lyfte upp Mats från bädden, satte honom bakom sig och red sedan genom skorstenen uppåt, uppåt högt öfver skogar och berg och brinnande byar. Så började åskan gå, knall följde på knall. En åskvigg träffade Spå-Sissels hufvud och kastade Mats ut i rymden, och nu föll han nedåt och åter nedåt med svindlande fart, tills han vaknade darrande af ångest och genomvåt af svett.

Elden var nästan utslocknad, blott en rykande brand låg ännu kvar på härden. Mats steg upp och lade mera ved på elden. Det var så förunderligt tyst i rummet, att han ej vågade gå fram till moderns säng förrän det åter blef ljusst derinne. Då

gick han tyst dit och fann modern ligga der med hopknäppta händer och halföppna ögon, som syntes honom så förunderligt matta och stela, att han ej kunde återhålla ett utrop af fasa.

— Mamma, sofver I? — frågade han derpå med af rädsla darrande stämma.

Intet svar.

— Mamma, mamma, hvarför gör I så der? Jag blir så rädd så! — ropade han åter, men erhöll intet svar.

Då förde han sakta handen till moderns kind, men studsade tillbaka af förskräckelse, ty den var kall som is. Under gossens sömn hade döden gjort sin skörd, och Mats var nu både fader- och moderlös.

Nästan halfdöd af sorg och fruktan rusade han ut ur rummet och flydde öfver sjön så fort han förmodade springa.

II.

Vallgossen.

Klockan var knappt fyra på morgonen, när Erik Larsson hörde någon bulsa på farstudörren. Undrande hvem som vore ute så tidigt på morgonen, gick han att öppna. Der stod nu Mats halfförgråten.

— Huru är det nu då? — frågade Erik Larsson, som anade att något allvarsamt inträffat under natten.

— Mamma är död, — svarade gossen och brast åter ut i gråt.

— Gud fröjde hennes själ! Men kom in nu och stå inte här och gråt längre, ty det kan i alla fall ej hjälpas, förstår du.

Nu tändes eld i spisen, hvarefter drängen väcktes för att skynda till granngården att omtala dödsfallet och begära att få en karl derifrån att hjälpa till med att göra kistan åt den döda. Mats fick en tallrik kall mjölgröt och mjölk, och sedan han ätit sig mätt, somnade han på vedkistan invid spisen, medan drängen gäspade och ref sig i håret för att bli riktigt vaken.

Efter ett par timmar kom grannens dräng med några bräder på en kälke. Sedan Erik Larssons hustru bjudit de båda drängarne på en sup med till tugg, följdes dessa åt till Tiggår-Saras stuga.

På eftermiddagen samma dag sutto Erik Larsson och hans hustru framför brasan och samtalade om den stundande begrafningen, medan deras åttaåriga dotter Lisa lekte på golfvet med hyfvelspånor, af hvilka hon gjorde sig hvarjehanda prydnader. Mats hade intagit sin plats på vedkistan och lyssnade med spänd uppmärksamhet, ehuru obemärkt, till samtalet, ty detta rörde ju hans moder, det käraste han egt på jorden.

— Nå, hur ska vi göra med pojken hennes? — frågade slutligen hustrun. — Ska vi ta' honom med till kyrkan?

— Hvad skulle det egentligen tjena till? — genmälte mannen. — Inte har han hjälpliga kläder, så han kan visa sig för folk heller.

— Nog borde han ändå få vara med, ty det är ju hans mor i alla fall, och kläder kan jag väl draga ihop åt honom.

— Du har väl annat att göra, kan jag tro, än att sätta dig ned att lappa ihop trasor åt den der. Och för resten, så begriper han naturligtvis ingenting, om han också får vara med.

— Jo nog förstår jag det, — inföll nu Mats ifrigt; — för mamma — —

— Tyst pojke! — afbröt husbonden strängt. — Då folk talar, få sådana som du tiga.

När gossen nu började gråta, fortfor Erik Larsson i något mildare ton. — Var nu inte pjåskig pojke! Inte blir det bättre om du gråter aldrig så mycket. Nog var det ledsamt, att din mor skulle dö bort ifrån dig så här, men det kan ju ingen menniska hjälpa det. Inte är jag någon hundturk, som tänker äta upp dig, må du tro, men du måste lära dig lyda, ty »ett barn, som fruktar Gud och lyder mor och far, det allra bästa hopp om all sin framtid har», står det i sjelfva abc-boken, och nu är det mig och din matmor du skall lyda, förstår du. Torka du bort tårarne och se glad ut, för så länge du är i mitt hus behöfver du hvarken frysa eller svälta. Din mor har det nog så bra, der hon är, att hon inte vill komma tillbaka hit, om hon också finge det bättre än hon hade det här i verden, och då bör du inte missunna henne den glädje hon har.

Medan Erik Larsson talade, återkommo de båda drängarne från Tiggars Saras stuga. Den ene af dem hade der qvarglömt sin tobakspipa, och då han sjelf var antingen för mörkrädd eller för lat att vilja gå dit igen, befalde han Mats att göra det.

— Men lägg benen på nacken och spring som en häst, om du inte vill ha stryk, när du kommer till-

baka, — slöt den mindre elake än tanklöse drängen sin befallning.

— Det är så mörkt, — invände gossen tvekande.

— Mörkt! Hvad pratar du för dumheter? Är du mörkrädd för din egen mor? Åh du skulle veta hut, din lymmel. Packa dig genast i väg eller skall du få se på annat. Jag skall minsann sätta fötter under dig, jag.

Mats väntade likväl icke tills drängen fått utföra detta märkvärdiga experiment, utan sprang öfver sjön som om han jagats af ett tjog gastar eller troll. Men knappt hade han trädt in i moderns stuga innan modet svek honom, och han stod färdig att vända om igen. Men då erinrade han sig drängens hotelse och fann sig tvungen att stanna. Han darade af rädsla, men sökte blifva herre öfver sina känslor.

— De säga ju att man aldrig mer blir mörkrädd, om man stryker sig i ansigtet med en död människas hand, — tänkte han. Och så smög han fram till sängen så tyst som om han fruktade att väcka upp den döda, lutade sig ned mot henne och tog hennes hand i sin för att föra den upp till sitt ansigte. Men när han rörde vid den iskalla handen, for en dödens rysning igenom hans kropp. Han tyckte att det rasslade och prasslade i de på golfvet liggande spånorna, den tomma likkistan gapade så hemskt emot honom som en öppen graf och nästan vansinnig af förskräckelse rusade han ut ur stugan utan att tänka på sitt ärende. Först när han stod i farstun hos Erik Larsson, kom han ihåg den olycksaliga tobakspipan, men nu skulle han ej vågat återvända, om man också erbjudit honom alla jordens skatter därför.

— Jag fann ingen pipa der, — stammade han, när han kom in.

— Då har du inte varit dit, — påstod drängen.

— Jo, det har jag, men det var så mörkt der, och så var det så besynnerligt der.

Drängen fann gossens svar mindre tillfredsställande och började examinera honom med mycken strängbet, men så kom Erik Larssons hustru in och sade att drängen kunde ha gått efter pipan sjelf, om han nödvändigt skulle ha den samma dag, Mats borde få vara i fred, då han intet ondt gjort.

Dessa händelser inträffade på fredagen. På lördagen fördes liket till gården och sveptes och på söndagsmorgonen, långt förrän Mats vaknat, fördes det till Lycksele kyrkoby för att invigas till den sista hvilan. Husmodern hade velat väcka Mats på det han måtte få se på affärden, men Erik Larsson hade satt sig deremot, emedan han trott det vara bäst, om gossen ingenting finge veta förrän modern var borta.

När Mats vaknade och fick höra hvad som skett, började han gråta mycket bittrare än förut. Så länge moderns lik fans kvar i gården hade han ändå ej känt sin förlust så djupt, men nu kände han sig så ensam och öfvergifven, det var så tomt och ödsligt inom honom och omkring honom, han var så främmande för hela sin omgifning, att han helst skulle velat fly långt, långt bort från alltsammans, men det kunde han ej och därför var han nu nästan otröstlig.

På eftermiddagen kom en af grannarne på besök. Han frågade Mats hur denne tyckte om det nya hemmet, och när denne svarade, att han hade mycket ledsamt der, blef grannen allt annat än nöjd med svaret.

— Hade du det bättre hemma hos din mor, kanske, — sade han. — Der fick du både frysa och svälta, här får du allt hvad du behöver. Du må inte tro att hvem som helst är färdig att bulla upp för dig och ge dig kläder till på köpet, och inte är Erik Larsson mer skyldig att göra det än andra. Om han är något strängare än din mor var, så torde det nog behövas, ty att lefva utan aga är ett stort förderf. Det är naturligtvis mycket ledsamt att mista både far och mor innan man hinner bli riktigt torr bakom öronen, som man säger, men nog fins det mången som fått pröfva på lika mycket här i verlden. Jag vet nog sjelf huru det käns att mista det käraste man har, må du tro. I fjol tog björnen min bästa ko, och järfven ref sju får för mig, det var inte för roligt det, skall jag säga, men man får inte grina illa, om det går galet en gång utan spotta i händerna och ta bättre tag. Se bara inte så hängfärdig ut, när din husbonde kommer hem, så skall han nog tycka bra om dig, för han är ingen dålig karl, han.

Detta tröstetal verkade dock föga lugnande på gossens känslor. Instinktmessigt fann han det motbjudande att jemföra förlusten af en öm moder med förlusten af en god mjölkko, såsom den välmenande men råde grannen gjorde. Han fattade därför en afgjord motvilja mot denne, hvilken dock tycktes hysa en viss grad af deltagande för honom. Mats fick också för den skull ensam bära sin sorg, och han bar den med berömvärdt lugn. Väl fortfor han att vara tyst och tillbakadragen, men aldrig klagade han eller grät, när någon såg det. I detta hänseende hade han följt grannens råd. Erik Larsson talade sällan till honom, hans hustru var visserligen ej ovänlig men

hade ej mycken tid öfrig att sysselsätta sig med den föräldralöse, drängen och pigan drefvo ofta gyckel med honom; den enda, som nästan alltid stod på hans sida, var dottern i huset, den åttaåriga Lisa. Det var därför ej underligt att Mats med otålighet väntade på vårens ankomst, då han skulle få lemna det hem, der han kände sig så främmande och i stället gå ut i den vilda härliga skogen, der han ej skulle vara i vägen för någon.

Efter långa månaders väntan såg han ändtligen den efterlängtrade dagen uppgå, då han fick vända ryggen åt det genomtråkiga hemmet. Det var den 1 Juni. Marken var knappt bar ännu på mindre solbelysta ställen och endast på de bättre myrarne syntes nämnvärda spår af växtlighet; men enligt gammal plägsed borde kreaturen drifvas ut på bete just denna dag. Mats tog med gladt mod på sig jetardräkten: träskor, kortbyxor, rund filthatt och kânt.*) På axeln hade han den långa granluren, med hvilken han skulle »blåsa bort» björnen, om denne visade sig, och i första björkdunge skar han en präktig nötvridja, som han barkade af, så att hon såg riktigt fin ut, och så bar det af till fähuset, der Erik Larsson höll på att sätta skälla på Lyckros, gårdens bästa ko. På golfvet stod matmodern med en blandning af dyfvelsträck och hvitlök, som sedan utportionerades i mindre doser bland kreaturen för att skydda dem mot förtrollning. Medan hustrun sysslade härmed

*) Kânt kallas en af näfverspånor gjord aflång korg, hvars baksida är förlängd genom en triangelformig flik, som vikes såsom lock öfver den i kântens öfra ända befintliga öppningen. Vallhjonen i dessa trakter bära alltid sina matvaror i små kântar.

lade Erik Larsson en yxa vid dörren med eggen uppåt. Härefter löstes korna och leddes ut ur fåhuset öfver det blanka stålet, skyddsmedlet mot alla möjliga olyckor. När alla dessa försigtighetsmått med största samvetsgrannhet iakttagits, öfverlemnades ändtligen hela hjorden åt Mats, som nu skulle drifva den till skogs.

Aldrig hade väl den stackars gossen varit gladare än denna dag. Det var så soligt och gladt ute, vårvinden blåste så uppfriskande, fåglarne sjöngo, korna rånade, fåren bräkte, lam och killingar hoppade af fröjd, gumsar och bockar pröfvade styrkan af hvarandras skallar och tjuren, som ej hade någon medtäffare, körde hornen djupt in i en myrstack för att ej ensam vara sysslolös, när alla andra pröfvade sina krafter. Sjelf kände sig Mats så lätt om hjertat som om han kastat af sig en tryckande börda, hvilken hela vintern plågat honom. Han ville sjunga och dansa af glädje. Nu skulle de få se att han dugde till annat än att sitta i spiselvrån! Och så blåste han i luren en lång, lång låt, så att det genljöd i bergen. Björnen hade visserligen ej ännu visat sig, men det kunde i alla fall icke skada att låta honom veta hvad han hade för karl att göra med, om han ämnade komma för nära kreaturen. På en tjärn såg han en lom och ett par krickänder simma. Dem skulle han ta. Fickorna fylles med stenar, korna lemnades att sköta sig sjelfva, och så bar det i väg till tjärnen. Men när sjöfåglarne fingo se Mats, flögo de bort alla utom lommen, som ej kunde i hast komma upp utan dök och visade sig sedan vid motsatta stranden. Mats ville genskjuta honom, men det lyckades ej. Han skyndade åt an-

dra sidan igen, men med lika liten framgång. Slutligen tröttnade han på den lönlösa jagten och vände om till kreaturen. Men det var så många nya föremål att betrakta under återvägen, att det redan började lida mot aftonen innan han återkom till kreaturen. Till sin häpnad upptäckte han då, att fåren och getterna voro borta. Hade han haft någon erfarenhet såsom vallgosse så skulle han nog förstått att de tröttnat på det magra betet och gått hem, men det begrep han ej nu och därför började han springa omkring i både berg och backar för att söka efter dem. Medan han höll på dermed tröttnade äfven korna på den dåliga kosten och följde småkreaturens föredöme, och så kom Mats hem ensam klockan 9 på qvällen. Kreaturen hade kommit ett par timmar förut. Mats hade beredt sig på att få en dugtig risbastu och denna hans förmodan gick också i fullbordan. Erik Larsson var mörk i synen som ett åskmoln, när den arme syndaren inträdde, och sedan han öfveröst honom med en hel störtflod af skymförd, tog han fram karbasen, och då vankades en traktering, som Mats aldrig glömde. Till råga på allt detta dömdes han att gå till sängs utan qvällsmat, huru hungrig han än kände sig.

Innan han somnade om qvällen hopsummerade han dagens fröjder och motigheter och fann dervid att de förra betydligt öfverstego de senare, som han genom någon försigtighet lätt kunnat undgå. Också beslöt han att härefter sköta sin tjänst så, att ingen anmärkning skulle kunna med giltiga skäl anföras emot honom. Häri lyckades han äfven så väl, att han till och med erhöll beröm af sin kärfve husbonde. Deremot kunde den ofvan omnämnde Olof Persson icke

riktigt lida honom. Mats visste ej, om han på något sätt gifvit Olof Persson anledning till missnöje, men han märkte dock ganska väl att denne vid alla möjliga tillfällen sökte efter skäl att klandra honom. Med Olof Perssons son, Petter, som äfven var vallgosse, stod han deremot på vänskaplig fot under början af sommaren. Snart blefvo dock äfven de fiender. Brytningen inträffade på sjelfva midsommarafton. Enligt gammal plägsed hade vallgossarne denna dag en visserligen ej uttryckligen medgifven men ej heller af någon bestridd rättighet att låta kreaturen beta hvar helst de funno det bäst, äfven om det vore på ängar, som under den öfriga delen af året voro fridlysta.

Petter rådde nu Mats att drifva boskapen in på en äng, som tillhörde den förres fader, hvarefter de båda gossarne slogo sig ned på ett ladutak för att undersöka innehållet i deras midsommarskåntar. Utom den vanliga midsommarsbullan, en vanlig råglimpa, hade Petter både ost, fisk, torkadt fårkött, ett dito tjäderbröst, smör, mjölk och ägg. Mats deremot hade endast smör, bröd, ost och mjölk.

— Hvar har du midsommarsbullan, Mats? — utbrast Petter storskrattande. — Och köttet och fisken? Det har visst räfven tagit. Ah, det var skräp till midsommarskost, här skall du få se på annat, pojke.

— Skryt lagom, det är inte alla, som tycker om sånt der slisk, — svarade Mats och sökte se stursk ut ehuru gråten satt honom i halsen, rågbröd och smör är väl lika godt.

— Vill du inte ha fågelkött, du?

— Nej, jag äter nästan aldrig tocke der skräp.

— Då är du dum, Mats, men det är så mycket bättre, jag äter då upp hela stycket ensam, eljes skulle du fått hälften.

— Åhja, en bit kan jag väl ta, om du nödvändigt vill det.

— Nej, nu slipper du, jag bjuder bara en gång, jag, — svarade Petter och stoppade munnen full.

Mats tuggade sitt hårda bröd och sökte se liknöjd ut, men det ville icke gå riktigt, det såg alltför aptitligt ut det, som Petter tagit upp ur sin kånt och bredt ut på ladutaket.

— Ska' vi byta med den här smörgåsen och det der ägget, — sade Mats slutligen, då han ej längre kunde motstå frestelsen.

— Tror du jag vill ha den der, som är så torr som fnöske. — svarade Peter. — Nej tack skall du ha, då har jag bättre sjelf.

— Gör hvilket du vill då, — sade Mats och vände honom ryggen samt började stoppa ned sin mat i kånten. Sedan tog han upp sin knif och sökte med den hacka hål i ett takbräde, men när detta tog för lång tid, lade han sig på rygg och sparkade sina träskor upp i luften samt tog dem åter med fötterna, när de föllo ned igen. Petter fortfor emellertid att äta.

— Hör du Petter, fins det någon botten i din mage? — frågade Mats slutligen och såg upp.

— Jo, — svarade Petter och sväljde så att hela hans kropp gick i vågor; — jo det fins det visst, för nu är jag så mätt som en korf.

— Nå det var väl det då.

— Har jag ätit upp någonting för dig?

— Nej, men Gud vet huru det hade gått, om jag inte hade stoppat ned min mat i kanten.

— Jag har aldrig stulit mat af någon, jag.

— Har jag gjort det, kanske?

— Det vet jag inte, men tigt har du väl åtminstone.

— Det var lögn det, fastän du kallade mig Påsa-Mattes i vinter en gång.

— Ja, du skulle nog ha blifvit en riktig Påsa-Mattes också, om inte Erik Larssons hade tagit hand om dig. Det har pappa sagt och det säger för resten allihop.

— Din pappa är en stor skojare, det sa' Spå-Sissel en gång, då hon var hos mamma, och Spå-Sissel vet nog hvad folk går för, hon.

— Din pappa var en fyllhund och en tjuf, han, för han stal brännvin och drack ihjäl sig.

— Det ljuger du, — skrek Mats och sprang upp.

— Nehej, det är lika säkert som amen i kyrkan, för det var just hos oss som han stal brännvinet.

— Säger du ett ord till om min pappa, så slår jag dig i skallen med träskon.

— Var lagom stursk, Påsa-Mattes! Jag är inte rädd för någon tiggarrunge, jag.

— Säg inte om det der, ty då får du stryk, om du än är tio gånger starkare än jag. Men det är du inte.

Petter flyttade sig till andra ändan af taket, lade sig der på magen, stödde hufvudet mot händerna och hänlog åt sin motståndare.

— Hvarför glor du på mig så der? — frågade Mats förargad.

— En katt såg på en kung, då måtte väl jag få se på en ... en ...

— Hvad? — skrek Mats darrande af vrede, tog ena träskon af foten och hötte dermed åt Petter.

— En fattiglapp, — svarade denne i det han hoppade ned från taket och började springa åt skogen till.

Som en blix flög Mats efter honom, och i nästa ögonblick slungade han sin träsko i den flyendes hufvud så våldsamt, att Petter stöp på näsan i en vattenpöl.

— Der har du för fattiglapp, och der för Påsa-Mattes och tiggarrunge, och der för att du ljög på min pappa, din stackare, som inte duger till annat än att vara ovetting, och vill du ha mer, så fins det att få. för här är den som inte är rädd, — pustade Mats medan han med knytnävarne bearbetade sin motståndares ryggtäffa.

Snart kom dock Petter upp på fötter igen och försvarade sig så tappert, att Mats måste öfvergå från anfall till försvar, och slutligen kunde han icke ens hålla stånd emot Petter; näsa och mun blödde starkt och ögonen voro till hälften igensvullna, när han äntligen nödgades fly. Han dref sina kor från ängen, medan Petter, som under tiden hunnit tvätta af sig blod och smörja, klef upp på ladutaket, slängde ned Mats' känt derifrån och ropade Påsa-Mattes, fattiglappen och tiggarrungen så mycket han förmådde.

Mats grät af harm öfver sitt nederlag och svor att hämnas, »när han blefve stor», sista resursen för det förtryckta och misshandlade barnet.

När Mats om aftonen kom hem, väntade Lisa honom vid fähuset, ty han hade lofvat att skära en

säljpipa åt henne. Under slagsmålet med Petter hade emellertid pipan blifvit sönderbruten, och sedan hade han hvarken haft tid eller lust att skära en ny sådan.

— Hvar har du spelpipan? — ropade Lisa så snart han kom inom hörhåll.

— Den har Petter brutit sönder, men du skall få en annan sedan, — svarade Mats.

— Petter? Ja se han är då alltjemt otäck. Du skulle ha gifvit honom en riktig örfil.

— Det gjorde jag också; han fick nog mer än en, må du tro.

— Det var bra, Mats. Nå, hvad sa' han om det?

— Han ovettsades på min pappa och mamma och så gjorde han narr af mig för att jag inte hade någon midsommarsbulla. Men det skall du inte tala om för någon.

Lisa såg förvånad upp till Mats, som nu hunnit öfverst på fähustrappan.

— Hvarför hade du ingen midsommarsbulla? — frågade hon efter en kort tystnad.

— Din mamma kom väl inte ihåg mig, när hon bakade, — svarade Mats med gråtfylld röst. Det kändes så bittert att vara förbigången äfven af mor Stina, som dock visat sig minst ovänlig mot honom förut.

— Jag skall tala om för mamma att hon glömt af dig, så får du nog en att visa Petter.

— Nej, gör inte det, för det tycker kanske din mamma inte om.

— Nå, då skall du få min, jag har bara tagit en liten bit ur den.

— Tack skall du ha, Lisa, men jag vill inte äta upp maten för dig, ty då skulle Petter få skäl att

kalla mig Påsa-Mattes; men nu gör han det bara för att förarga mig.

— Bry dig inte om Petter, för han är bara otäck, och det skall jag säga honom midt i ansigtet. Kom bara, skall du få höra!

Mats slängde kanten i en vrå och följde Lisa, som gick direkt till Petter i hans hem för att säga honom, att han var en riktig stackare och att Mats vore tio gånger bättre än han.

Sedan tog hon Mats med sig hem igen och tvingade honom att med henne dela midsommarsbullan. Ingen enda människa skulle få veta det, så nog skulle Petter slippa kalla honom för tiggare för det.

Ifrån denna dag voro Mats och Petter dödsfiender. Så snart tillfälle yppade sig för någondera att skada den andre, begagnades det så fintligt som möjligt. Träffades de någon gång i skogen, blef det genast slagsmål af. Med de vapen de i allmänhet använde under dessa strider skulle de i värsta fall kunnat slå ihjäl en ox, men ödet ville ej att någon större olycka skulle ske och därför kommo de båda fienderna vanligen helskinnade ur striderna, en eller annan obetydlig skräma blef eljest det enda yttre minnet af drabbningen. I dessa fäktningar var Petter merendels den segrande parten; men genom list och fyndighet lyckades Mats icke sällan tillfoga honom ganska kännbara förluster. Ofta voro dock de medel, hvaraf han dervid betjenade sig, af allt annat än oskyldig beskaffenhet och någon gång gränsade de till verkliga nidingsdåd. Så tog han t. ex. en gång skällorna af Petters kor, hvilka han sedan dref bort så långt ifrån hemmet, att man ej återfann dem förrän efter två dygn. Petter fick stryk af sin fader för

lätja, och Mats njöt med skadeglädje af sin hämd. En annan gång hade Petter tändt en stockeld midt i skogen och lagt sig att sofva framför den samma. Mats, som hade sina kor i närheten, skyndade till stället och förde en brand så nära Petters kânt, att denna fattade eld. Sedan ropade han till Petter, att han hölle på att brinna upp. Yrvaken rusade Petter upp och började springa till en i närheten liggande tjärn, der han ämnade släcka lågorna. Att detta kunde ske lättare om han kastade af sig kânten, det kom han i förskräckelsen ej att tänka på. Innan han nådde fram till tjärnen hade derfor både kânten och en del af hans kläder blifvit förstörda. Dessutom hade Petter sjelf erhållit betydliga brännskador på halsen och bakre delen af hufvudet.

Mats, som icke förstod att Petter sväfvade i verklig lifsfara om han ej i tid hunne fram till tjärnen, fann det så löjligt, när hans fiende, blek som ett lik af rädsla, rusade nedför backen medan lågorna af den brinnande kânten fladdrade omkring hans hufvud och slutligen fattade i håret, så att hans hufvud blef kalt som ett nyfödt barns; allt detta syntes honom så öfvermåttan lustigt, att han höll på att kikna af skratt deråt. Också glömde han att riktigt förtiga sin bragd och derigenom fick Olof Persson en förträfflig anledning till att uppsöka honom i skogen och gifva honom så mycket stryk, att han med möda kunde gå hem och måste sedan under flere dagar intaga sängen. När han åter kunde gå till skogs, måste han lofva Erik Larsson att icke mer söka tvist med Petter, men deremot nekade han bestämdt att gå till Olof Persson och Petter för att bedja dem förlåta hvad han gjort. Erik Larsson sökte icke heller att tvinga honom der-

till utan lät sig nöja med löftet, som redan afgifvits.

Troligen hade Petter fått en liknande tillsägelse af sin fader, ty han sökte ej härefter komma i gräl med Mats. Emellertid tycktes han ej riktigt kunna smälta sitt senaste nederlag utan sökte någon hämd, och en vacker dag fick Mats på en vid »fäladsvägen» stående fur se en besynnerlig teckning, som med tillhjälp af en liflig fantasi syntes skola föreställa en man med säck på ryggen och vandringsstaf i handen. Under denna figur stod följande förklarande inskrift:

»Så här sir fattiglapen utt hoss Erik Larses, Påsa-Mates.»

Mats stod ett ögonblick och betraktade den i dubbel mening dåliga skriften, hvarefter han med några yxhugg utplånade den. Sedan tog han ett kol och skref under figuren:

»Så här skal Petter se ut 15 år härefter om Påsa-Mattes får leva.»

Följande dag var denna skrifvelse utplånad och den förra med några tillägg ditskrifven. Mats högg visserligen bort denna också, men en annan kom dit i stället ännu värre än de förra. Mats betalade med samma mynt, och så fortgick det tills tallen föll. Petter ritade då en ny figur på en annan tall och skref derunder en lång rad af de gröfsta otidigheter. Denna utgjutelse fick Erik Larsson se, och nu anställdes en räfst, som slutade dermed att Mats fick stryk för hvad Petter skrifvit; ty den senare nekade fräckt till att hafva nedskrifvit en enda rad, och då något namn ej fans i skrifvelsen, trodde man mer på den rike mannens sons ord än på den fattiges, så mycket mer som Mats vidgick att han nog skrifvit

åtskilligt på den kullfallna tallen fastän ingenting på den nu i fråga varande. Härmed slutade vallgossarnes fejd, men det hat som under striden slagit rot i deras hjertan kunde ej utplånas med samma lätthet som deras usla skrivelser, det skulle följa dem genom lifvet, om det också ej strax visade sig i ord eller gerningar.

När det led mot hösten, blef Mats åter nedstämd och dyster till sinnes utan att man rätt kunde förstå orsaken dertill. Slutligen lyckades dock Erik Larssons hustru utleta den. Han fruktade för den stundande vintern, ty han visste ju icke om Erik Larsson ville ha honom längre i sin tjänst. Vål hade han skött sina sysslor så väl, att deremot ingenting vore att anmärka, men hans förhållande till Petter hade, som vi veta, varit allt annat än berömvärdt. Matmodern tröstade honom emellertid dermed att han skulle få stanna kvar vid gården så länge han sjelf ville, om han fortföre att vara lika flitig som hittills.

Och kvar blef han år ifrån år tills han nästan ansågs som en medlem af Erik Larssons familj, men en medlem utan några rättigheter och mot hvilken husbonden ansåg sig hafva ungefär samma skyldigheter som mot ett af sina husdjur. Mats blef dräng i stället för vallgosse. men hans lön blef densamma, som förr: mat, kläder och en riksdaler specie. I hela socknen fans knappt en skickligare dräng än han, och nog skulle han fått en betydligt större lön, om han velat taga tjänst hos någon annan, men det fans ett band, som mer än allt verdens guld fäste honom vid denna gård. En gång hade han mottagit städsel af en bonde i närmaste by; men när Lisa fick höra detta och sade, att det skulle bli så tomt och

dystert hemma, när han komme bort, skyndade han redan följande söndag att återlemna städseln. För Lisas skull var han villig att underkasta sig allting, oaktadt han icke hade något hopp om att vinna hennes hand såsom lön för sina uppoffringar. Hon var rik och skulle väl ha en rik make, Mats hade deremot ingenting. Men så kom han en dag att tänka på det der samtalet, som hans moder haft med Erik Larsson aftonen före hennes död, och derefter hade han icke mera lugn förrän han finge veta huru det verkligen förhölle sig med de der hemlighetsfulla affärerna, som då varit på tal. Tänk om han vore rik eller åtminstone välbergad utan att veta det! Då vore det inte omöjligt att vinna Lisas hand. Men hvem skulle han vända sig till med sina förfrågningar? Hvem var det som kände mer än andra om den der saken? Hvem annan än Spå-Sissel! Det måste vara hon, ty hon hade ju reda på allting. Men så tänkte han på den der hemska drömmen han haft den minnesvärda natten och moderns uppmaning till honom att ej tänka på dessa saker, och deraf hölls han någon tid tillbaka ifrån ett besök hos den förmenta trollpackan. Men han fortfor dock att grubbla och undra som förut.

III.

Brytningar.

Tolf år hade förflutit sedan Mats blef vallgosse i Arfträsk. Vi skrifva således år 1810. Mats var ännu kvar hos Erik Larsson, men han fann sig mer än nå-

gonsin missnöjd med sin ställning, ty sedan ett år hade allting blifvit förändradt i huset. Mor Stina, Erik Larssons hustru, var död och Lisa skötte hushållet. Hon hade under senaste tiden blifvit så kall och fränstötande tyckte Mats, att han ej mer kände igen henne. Äfven Erik Larsson var mörkare och strängare än förut. Men icke nog härmed, byns öfrige invånare tycktes hysa mycken ovilja mot den stackars Mats, som rakt inte kunde begripa hvarför han fallit i onåd hos alla.

Man hade så nått till fet-tisdagen, lappböndernas Mårtens gås, och hos Olof Perssons hade storstugan blifvit fejad och uppeldad, ty alla byns invånare voro hitbjudna till middag. Spå-Sissel hade man dock förbigått, ty henne räknade man icke med bland grannarne.

Midt på golfvet i storstugan eller salen stod ett långt furubord och på detta stodo flere väldiga träfat eller s. k. vribullar, fyllda med kött. Så snart gästerna infunnit sig, satte man sig till bords. Olof Persson intog sjelf högsätet och närmast honom fick Erik Larsson plats. Sedan satte sig de öfrige utan någon bestämd rangordning, men dock så, att barn och tjenare kommo sist. Mats kom att sitta alldeles invid dörren.

Nu började måltiden, sedan ett af barnen läst en lång bordsbön. Olof Persson fylde två glas med brännvin, tog sjelf det ena och lemnade det andra åt sin bordsgranne, Erik Larsson. När glasen voro tömda, fingo de öfrige gästerna hvardera en sup i den ordning de sutto vid bordet. Qvinnorna smuttade blott på glasens innehåll, männen deremot tömde i botten hvad de fingo. Somliga räckte till och med fram sitt

glas att ifyllas än en gång innan det fick gå vidare. Mer än två glas funnos icke, men dessa fingo icke heller hvila en enda minut. Det dröjde därför icke länge innan bordsglädjen blef ganska högljudd. En talade om jagt och fiske, en om sina hästar eller kor, en annan berättade någon mer eller mindre trovärdig historia o. s. v. Mats var den ende, som ej hade något att säga, han bara åt och drack, men äfven detta måttligt. Midt emot honom vid andra ändan af bordet sutto Lisa och Petter. De samtalade lifligt, men för afståndets och det allmänna sorlets skull kunde Mats ej höra hvarom de talade. Att Lisas tankar dock ej voro hos honom, det märktes nog, ty hon hade ännu ej en enda gång sett åt det håll, der han satt.

Nu gaf värdinnan tecken åt vallgossen Sjul, som stod vid spisen och sysslade med att koka någonting i en stor gryta. Hon skyndade nu att ur grytan upptaga ett par tjog renmärgben, hvilka delades ut bland gästerna såsom dessert.

Gubbarne hade redan fått så många supar, att de ej ansågo sig riktigt säkra att enligt gammal plägsed sjelfve klyfva benen, utan öfverlemnade detta bestyr åt Sjul. Denne råkade emellertid göra ett misshugg, när han skulle klyfva husbondens märgben, och då detta ansågs förebåda någon olycka, fick han därför en örfil och blef utkörd.

Mats stack åt honom ett märgben och sade att han väl borde få något att trösta sig med.

— Tack, — hviskade lappen. — Jag vilja säga dig något vid Storbacken, då du ätit.

Härmed skyndade han ut innan någon märkt hans ord till Mats.

Olof Persson tog nu fram en gammal flottig kortlek, bordet afdukades i hast och karlarne satte sig deromkring för att spela femkort om supar. Qvinnorna gingo in i kammaren för att samtala om kor och kalfvar samt hvarjehanda hushållsangelägenheter, medan de emellanåt smuttade på ett glas sirapsblandadt brännvin. Kaffe hade ännu ej hunnit blifva allmän dryck i dessa trakter vid ifrågavarande tid.

Mats smög obemärkt ut och skyndade till Storbacken, en i närheten af gården liggande bergklint, der man i synnerhet vid fet-tisdagsfesterna plägade roa sig med skidlöpning.

Sjul satt öfverst på klinten och sjöng en lappvisa, när Mats kom.

»Och hunden han skäller och springer så fort
Och jagar både fågel och få,
Den listige räffen han smyger så tyst
Och lurar bak' buskarne.»

— Nå, hvad har du för godt att säga nu Sjul Anta? — frågade Mats, som stannat nedanför backen.

— Vill bara veta, om du veta hvarför dem kalla dig Räffen, — svarade Sjul.

— Hvem gör det?

— Inte du hört det?

— Nej inte förrän nu.

— Inte du sett dem vara rädd för dig heller?

— Att de ä' rädda för mig, det tviflar jag på, men att de inte tycka om mig, det är väl inte svårt att se, och det ha de väl aldrig gjort. Men hvad det nu är som mankerar, det kan jag inte förstå.

— Nå, då du nog skall få veta det. Du nog minnes Olof Persson miste en häst i fjol på våren.

- Ja, den som gick ned sig i Rörtjerkärret.
 — Ja ha, men hvem leda'n dit?
 — Han gick väl dit oledd, kan jag tro, för det var bra med gräs der, som lockade honom.
 — Nej, inte det vara gräset, det vara du som göra det?
 — Jag?
 — Jaha just du, bara du.
 — Hvem fan har hittat på det?
 — Det allihop säga, och Petter han kalla dig Räfven, för du vara en sådan skälm. Inte jag tro dem, men du vara dum, då du tala om hämnas på Petter och Olof Persson.

Mats stod der stum af häpnad. Nog hade han mer än en gång tänkt på att hämnas alla de oförrätter han under långa år lidit, men en *sådan* hämd hade aldrig ingått i hans plan. Och likväl kunde alla tro honom vara en sådan usling, icke ens Lisa hade tagit honom i försvar. Detta var således orsaken till hennes köld! Hon borde ändå bättre än någon annan vetat, att han icke var någon bof. Ja, nu hade Petter brännmärkt honom för hela lifvet. Hvad hjälpte det om han också kunde bevisa sin oskuld? Öknamnet Räfven skulle han i alla fall få behålla, och nu kunde han ju icke bevisa någonting. Och Petter, han som var orsaken till allt detta, han skulle nu få den af Mats afgudade Lisa? — Nej, det skulle han icke, om också Mats skulle sätta lifvet till för att hindra giftermålet. Nu skulle han hämnas, hämnas förfärligt. Hvad tjänade det till att vara hederlig, han fick ju ändå heta skurk; nå han måtte väl göra skäl för namnet. Ja, han skulle bli en skurk, det var

ändå inte värdt att tänka på Lisa nu mera, men se, inte skulle Petter få henne ändå, han skulle slå ihjäl honom. — Skulle han göra det? Nej inte dräpa men pina honom värre än hin onde plågade Job, skära af honom näsan, sticka ut hans ögon — ja, det skulle han göra. Han skulle aldrig mer få se Lisa, den uslingen. — Men tänk om hon då tyckte det vore så synd om honom, att hon just därför gifte sig med honom! Nej, då vore det bättre att låta honom behålla ögonen, han skulle göra honom till tiggare i stället, så skulle ingen tycka att det vore synd om honom, han skulle bli en riktigt utfattig stackare, som man kunde sparka ut som en hund, när han komme för att bedja om en bit bröd eller husrum för natten.

Mats visste icke huru länge han fråssat på dessa och dylika hämdtankar, när han ändtligen väcktes derutur af Sjul, som plötsligt hoppade upp på sina skidor och började hojta och väsnas så, att man kunnat höra honom på en half mils afstånd. Sedan ilade han nedför backen så snabbt som en pil, slog en halsbrytande kullerbytta och kom upp på benen igen alldeles invid Mats.

— Nu du skall se glad ut, — sade han halfhögt.
— De komma hit!

— Då går jag hem, — svarade Mats.

— Inte du vara dum igen! Du gå hem, dem säga du har dåligt samvett! Nej, bara skratta, det vara bättre.

— Du har kanske rätt, — sade Mats efter ett ögonblicks fundering. — Nå inte ska' de få skäl att tala om mitt dåliga samvete i dag åtminstone. Nej, »Räfvén han smyger så tyst, så tyst och lurar i bu-

skarne». Nu ska' vi ha roligt, Sjul! Tjo hej, kan du ta mig?

Och nu flög han pilsnabbt nedför bergklinten och sedan upp igen och så ned och åter upp och ned under de mest äfventyrliga krumbugter och gester, och innan de andra middagsgästerna hunno fram till stället hade han arbetat upp sitt humör, så att han kunde skratta åt allting, äfven åt de mest obetydliga händelser. Föll någon omkull eller »sköt en hare», som det skämtvis hette, var han genast färdig med frågan: — Hvad skall du ha för skinnet? — och så brast han ut i ett skallande gapskratt hvori de andra lockades att instämma. Mötte han en karl på nedfarten, slog han genast af honom mössan och skrattade ännu värre om någon blef vred öfver hans skämt. Man hade aldrig sett honom så glad, och man började nästan tycka, att man förut varit för sträng mot honom. Lisa var den enda som ej instämde i skrattsalfvorna. Hon var tvärtom orolig öfver denna stormande glädtighet, ty hon förstod att derunder låg gömd antingen djup sorg och grämelse eller en nästan gränslös vrede, kanske båda delarne. Något ovanligt måste hafva inträffat, men hvad? Hon närmade sig honom, men han vek undan. Slutligen kom hon dock att stå alldeles invid honom.

— Huru är det med dig i dag, Mats? — frågade hon.

— Med mig är det väl bra, det ser du väl, — svarade han och ilade bort i den vildaste fart utan att bekymra sig om dem han mötte på vägen. Flickorna skreko af rädsla och gossarne svuro af vrede eller harm öfver hans oförvägenhet, men han tycktes vara

lika döf för det ena som för det andra, han bara skrattade som om han mist förståndet.

Denna konstlade glädtighet kunde likväl ej i längden hållas vid magt. Skidlöpningen började förefalla enformig och motbjudande, något nytt måste upphittas, om den stackars Mats ej skulle duka under i sin kamp för skenets uppehållande. Men det borde vara något riktigt halsbrytande, helst lifsfarligt, ty han kände inom sig en brinnande förstörelselust. En hoppa *) föreslogs. Ja bättre något än intet, tänkte Mats, och inom fem minuter var hoppan färdig. Den ene efter den andre »sköt harar» der, men inga skidor afbrötos och ingen annan olycka inträffade heller, ty hoppan var ej tillräckligt djup. Det der var inte roligt alls, tyckte Mats, och så föreslog han, att man i stället skulle till »hoppa» välja ett gammalt båthus, som tillhört Petters morfar, en på sin tid mycket fruktad trollkarl. Nedanför båthuset hade dennes fiskarbåt legat uppstjelp i många år utan att någon vågat röra vid honom; ty det troddes allmänt, att egaren förtrollat den, så att hvar och en som komme den för nära, skulle drabbas af någon svår olycka eller rent af mista lifvet. Mats ville nu göra hvad ingen annan vågat, han skulle bryta sönder den förtrollade båten. Det vore roligt att få se, om fan sutte i den ännu, sade han.

— Du har då alltid besynnerliga infall, du, — sade Petter.

— Det rör väl inte dig, räfgudfar, — svarade Mats.

*) Hoppa kallas en snögrop, gjord för att öka svårigheten för skidlöparen att behålla jennvigten.

— Men hvad tjenaar det till att gå dit, Mats? — inföll nu Lisa, som förstod att en storm höll på att bryta lös. — Du kan ju bryta af dig benen der.

— Fråga Petter, om han hört att någon räf brutit af sig benen. Och för resten så blefve det väl ingen sorg om jag sloge ihjäl mig. Du skulle få se att Olof Persson stälde till ett dugtigt graföl åt mig. Ja, ta mig fan, tror jag inte att han skulle göra det.

— Nu är du stygg, Mats, — sade Lisa.

— Åhja, det kan inte alla vara så vackra som Petter, men man får väl lefva ändå.

Några skrattade åt skämtet, men Lisa svarade rodnande, att hon ej menat det på det viset.

— Jaså, du tycker inte att han är vacker. Nå, inte tycker jag det heller, det är då sant det, — sade Mats, — för falsk är han som en räf och dum som en ko.

— Hvarför vill du nödvändigt förarga Petter, då han inte har gjort dig det minsta ondt?

— Är du riktigt säker på det?

— Bry dig inte om honom, Lisa, för då han börjar krångla, så är han alldeles ohjelpig. Kom med mig i stället, — sade Petter och fattade i Lisas arm samt drog henne med sig nedför backen.

— Du skäller helst på afstånd, du, för du är rädd för stryk, din stackare, — ropade Mats efter honom. — Men jag är inte rädd jag, det skall du få se, ty nu ger jag mig i väg. Slår jag ihjäl mig, så får jag inte dansa på ditt bröllop, Lisa, men kommer jag tillbaka, så var det inte så farligt med Petters morfar som han skryter af.

Innan någon hann svara ilade Mats nedåt båt-

huset till, kom med ett raskt hopp upp på dess tak, och så — kratsch! ned på den gamle trollkarlens båt.

Alla stodo stumma af häpnad öfver denna i deras tanke oerhörda djerfhet, och med oro ock spänning afbadade man vågstyckets utgång. Att Mats skulle bryta af sig både armar och ben, derom voro alla förvissade, men troligen komme det väl att sluta ännu sorgligare. Man ansåg sig ha så mycket större skäl till denna förmodan, som det blef alldeles tyst vid båthuset strax efter det Mats försvunnit bakom det samma. Tystnaden varade dock ej länge. Pustande, spottande och svärjande samt alldeles hvit af snö kom Mats efter ett par minuter framkrypande genom en drifva ofvan om båthuset.

— Huru gick det? — — frågades från flere håll.

— Jo, här ska ni få se på Jerusalems jemmerliga förstöring, — blef svaret. — Det duger inte att vara trollkarl sedan man råkat i gamle Eriks klor. Men skidorna gick ändå samma väg som båten, så nu måste någon låna mig ett par, om jag skall komma härifrån i dag.

— Då vardt du inte mycket rikare på den der affären, — sade Petter.

— Det är inte alla, som bli rika på affärer, men jag har länge funderat, om inte fan skall ta dem till slut, som ha stulit en hel hop af andra, — svarade Mats och tog på sig ett par skidor, som Sjul under tiden skjutit fram till honom.

— Han har blifvit tokig, — påstod Petter på fullt allvar.

— Gläds inte i otid Petter, — svarade Mats i samma retfulla ton, — räfven är nog inte så tokig han, men han har fint väderkorn, och han har länge osat

någotning ruttet, men ännu har han inte fått riktigt tag på det, men det går väl med tiden.

De fleste tyckte nu att Mats började bli tråkig och därför beslöt man att upphöra med skidlöpningen, innan glädjen förbyttes i tvist och oenighet. I stället skulle man fortsätta lekarna inom hus. Man återvände således till Olof Perssons gård i den förhoppningen att Mats därför skulle lemna sällskapet. Men man hade uppgjort räkningen utan värden. Mats var dock i början vid någorlunda godt lynne och tycktes ej mer tänka på ordbytet med Petter. Men så föreslog någon att man skulle undra.

— Hvem skall sitta på understolen? — hette det strax derpå.

— Mats naturligtvis, — svarade Petter.

— Hvarför just jag? — frågade denne.

— Du är den underligaste af oss, — svarade Petter.

— Männ tro det? Hvad är du då? — sade Mats spefullt.

— Ni två kan gerna dra lott, tycker jag, — inföll nu en af gossarne och började tillaga lotterna.

— Dra lott med den der, — svarade Mats föraktligt, — nej dertill har jag för skadliga fingrar. Då går jag hellre min väg.

— Gå åt fanders om du vill, — sade Petter, som nu var mycket uppretad. — Jag tycker att vi ha krusat dig mer än nog, tiggprins.

Mats svarade ej ett ord på detta tillmäle utan gick ifrån sällskapet.

IV.

Hos Spå-Sissel.

Sedan Mats lemnat Olof Perssons gård, gick han direkt till Spå-Sissels stuga, hvilken, såsom vi redan omtalat, låg på sjöns andra strand. Efter en knapp halftimme stod han vid den, som det tycktes, fallfärdiga kojan, der den beryktade och fruktade trollqvinnan bodde.

Spå-Sissels rätta namn var Cecilia Koskinen. Hennes farmor hade enligt det gängse ryktet varit en ytterst farlig trollpacka, som för att blifva riktigt durschdrifven i de mörka konsterna bortlofvat både sig sjelf och sina efterkommande åt djefvulen. Slutligen hade hon likväl blifvit öfverlemnad i rättvisans våld och »sig sjelf till straff och andra till varnagel» dömd att å båle brännas. Äfven Cecilias fader, Henrik Koskinen, hade varit särdeles förfaren i de hemliga vetenskaperna till stor skada för honom sjelf, ty han hade just därför nödgats att gå ifrån både gård och lösören för att undgå samma olyckliga öde som drabbat hans moder. Detta hade inträffat i slutet af 1750-talet, medan Cecilia ännu var ett barn. Henrik Koskinens egodelar hade delats mellan Erik Larssons fader, Lars Matsson, och Olof Perssons svärfader, Olof Larsson, samt länsmannen, hvilken senare sagt sig ej ha hjerta att låta steka den gamle finnen, om denne också icke förtjenat något bättre slut. Man må dock icke deraf draga den slutsatsen, att länsmannen uppenbarligen tog mutor. Nej, dertill hade han för

mycken klokhet. Han ledde i stället händelserna så, att den okunnige finnen till och med trodde sig stå i en viss tacksamhetsskuld till honom.

Grannsämjan mellan Henrik Koskinen och Lars Matsson hade aldrig varit särdeles god, tvärtom hade de båda männen ofta varit uppenbara fiender. Vid ett sådant tillfälle hade Henrik Koskinen hotat att förgöra Lars Matsson eller någon af hans anhöriga. Detta skedde i tvänne vittnens närvaro. Icke många dagar derefter insjuknade Lars Matssons äldste son och dog efter endast två dagars sjukdom. Det var nu nära till hands att gissa på någon hemlig orsak till det hastiga dödsfallet, och när Henrik Koskinen förklarade att det vore bäst för Lars Matsson att hålla sig väl med finnen, om han ville ha kvar sina barn, så var det i den senares tanke tydligt nog att ingen annan än Henrik Koskinen varit orsak till sonens död. Med de båda vittnena begaf sig därför Lars Matsson till länsmannen för att anmäla förhållandet. Naturligtvis målades finnen i så svarta färger som möjligt, och då länsmannen var föga mindre vidskeplig än bönderna, trodde han säkert på Lars Matssons utsago. Henrik Koskinen måste infinna sig hos ordningens upprätthållare för att lemna nödig förklaring öfver sitt beteende. Han erkände utan omsvep, att han väl hotat Lars Matsson med trolldom, men han hade dermed endast velat skrämma denne, och till gossens död vore han alldeles oskyldig.

Länsmannen ville dock icke riktigt tro på detta tal utan tog fram lagboken och visade Koskinen, att det skulle gå honom mycket illa, derest hans sak droges fram för domaren. Koskinen trodde på länsman-
nens ord och var genast färdig att erbjuda vedergäll-

ning, om saken kunde nedtystas. Länsmannen hoppades att detta skulle gå, om Koskinen kunde lemna honom hundra riksdaler såsom arvode för hans besvär. Att anskaffa en så betydande penningesumma var vid denna tid ingalunda så lätt som i våra dagar, men att enligt då gällande strafflag stånda ansvar för trolldom var emellertid långt svårare ty det gälde lifvet. Af tvänne onda ting valde Henrik naturligtvis det minst farliga, men härigenom förlorade han nästan allt hvad han egde, ty Lars Matsson nöjde sig ej med mindre summa än länsmannen, och när Olof Larsson såg, att här yppades ett tillfälle att rikta sig på finnets bekostnad, höll äfven han sig framme. Men då han sjelf ej ansågs vara stort bättre än Koskinen, fick han nöja sig med en betydligt mindre summa än de andra. Finnen stretade visserligen emot i det längsta, men han mindes ännu med fasa den dag då han, ännu ett barn, såg sin egen moder ledas till bålet, och därför gaf han snart nog efter för öfvermakten. Nu måste han sälja både nybygget och större delen af lösöreboet för att erhålla de erforderliga penningarne. Lars Matsson köpte det mesta. Sedan flyttade finnen med sin dotter från byn och uppförde den ofvan omtalade stugan på andra sidan om sjön. Motgången hade emellertid gjort honom mycket tungsint och dyster till lynnet, och en dag gick han ut att jaga utan att återvända på qvällen. Följande dag var han äfven borta. Nu anmälde Cecilia förhållandet i byn, och efter en vecka hittade man äntligen den stackars mannen hängande död i ett träd ej särdeles långt ifrån hemmet. Han hade begått sjelfmord, sade grannarne, men Cecilia påstod att någon af hans ovänner dödat honom, och därför

borde han få kristlig begrafning. Ingen aktade dock på hennes tal, och så blef gamle Henrik Koskinen nedgräfd vid det träd, i hvilket han hängt sig.

Cecilia hade förut varit en munter och af alla de unga omtyckt flicka, men efter denna händelse blef hon alldeles förändrad. Till byn kom hon också mycket sällan. Ehuru hon var i sin blomstrande ungdom, tog hon icke heller tjänst hos andra, utan stannade qvar i faderns stuga. Hennes gamla vänner besökte henne här ett par gånger, men de funno henne ej som fordom glad och skämtsam utan bitter och frånstötande. Man drog sig därför tillbaka och hon fick lefva ensam i sin koja såsom hon tycktes önska. Ingen kunde med full visshet säga huru hon fick sitt lifsuppehälle under vintrarne, då hon icke hade fisket att lefva på, men så började man hviska om att hon botade sjukdomar och kokade kärleksdrycker åt sådana som ville betala rundligt. Ryktet vann gehör, ty man mindes ännu väl att hon fordom på skämt plägat spå i kort och läsa i händerna med mera dylikt, och så fick hon snart namn om sig att vara en riktig hexa, hvilken man näppeligen helsade på, när man någon gång mötte henne. Härigenom närdes och tillväxte hennes bitterhet mot människorna, så att hon snart nog hatade alla, emedan hon såg sig föraktad af dem. På detta sätt vardt Cecilia Koskinen Spå-Sissel, den fruktade och afskydda trollpackan, till hvilken man dock alltid hittade vägen, när man trodde sig behöfva hennes hjälp. I denna tid, då vidskepelsen ännu nästan ostördt frodades i landet, var det lätt nog att vinna namn som trollkunnig, och Spå-Sissel var långt ifrån den enda, som lefde på folkets öfvertro.

När Mats inträdde i stugan, satt Spå-Sissel framför spisen, på hvilken ett par halfutbrunnna vedträn pyrde. På golvet låg en bok, hvori trollpackan tycktes hafva läst, innan hon märkt någon närma sig stugan. Den gamla ensamman qvinnan hade så vant sig vid att synas hemlighetsfull och mystisk, att hon knappt kunde visa sig annorlunda, när någon kom till henne.

När Mats helsade vände hon sig om och såg forskande på honom.

— Jaså, du kommer äntligen, — sade hon slutligen. — Nå det är väl om Lisa, kan jag förstå?

— Huru vet du det? — frågade Mats förvånad.

— Vet du hvarför folk kommer hit? Nej, men jag vet det. Nå, du vill ha Lisa, men du är fattig och får henne inte, och så är det med den saken.

— Det vet jag nog; men jag vill inte att hon skall ta Petter, för han gör henne bara olycklig.

— Ja, det förstås, du tror dig naturligtvis vara den ende, som kan göra henne lycklig; men det är dumt, ty du har väl så pass vett att du vet, att det finnes lika goda och bättre karlar än du är. Huru mycket har du att bjuda henne på?

— Ingenting, men se att Petter . . .

— Pettra mig både hit och dit och låt menniskan göra som hon vill! Hade far din skött sig bättre och inte låtit lura af sig allting, så hade du kunnat hoppas på en bättre utgång; men nu är det inte värdt att du går och inbillar dig någonting.

— Det var således genom bedrägeri min far blef fattig?

— Ja, det vet du väl förut.

— Jag har gissat det. Men han söp ju mycket?

- Jo, det gjorde han då riktigt det.
— Är det verkligen sant att han söp ihjäl sig?
— Hvem har sagt det?
— Petter.

— Jaså. Då är han bra dum. Men eftersom han har börjat tala om hela spektaklet, så skall du få höra huru det har gått till riktigt. Din far och Olof Persson kommo hit till byn på samma gång, och lika mycket egde de, ty de hade någorlunda hela kläder på kroppen. Ett par år förut hade din morfar köpt hälften af Olof Larssons hemman och nästan allt det Lars Matsson stal af min far. Olof Persson blef nu dräng hos din morfar och din far tjente hos Lars Matsson. Efter ett år bytte de tjänst med hvarandra. Duktiga arbetare voro de båda, men din far var mest omtyckt af alla flickor, ty han var en rolig karl. Din mor var inte minst tokig i honom fastän hon var den rikaste flickan i byn. Gossarne sprungo för hennes skull både dag och natt, men hon brydde sig ej om någon annan än Erik Larsson och din far. Men se nu var Olof Persson alldeles olyckligt kär i Sara, mor din, fastän hon aldrig kunde med honom. Han legde till och med prosten att skrifva ett friarebref till henne, och det var så grant, att jag aldrig i hela min tid hört maken. Men det hjälpte inte ändå, som sagdt var. Så kom han en dag till far min och ville köpa något att ge henne, men far gjorde bara narr af honom, och så fick han gå. Slutligen måtte han då ge sig med frieriet, och sedan började han sprida ut alla möjliga lögner om henne. Först legde han en visdiktare att skrifva en ful visa om Sara och far din och se'n ljög han på dem, så att det var riktigt skamligt. Men han stälde alltid till

så att det syntes som om någon annan än han skulle ha hittat på de der historierna. Slutligen fick han ändå vatten på sin qvarn, för mor din blef »så der». Erik Larsson drog sig tillbaka, men det glunkades om att han icke var så oskyldig som han ville visa sig. Hvem det var, som hittade på det der, det kan jag inte bestämdt säga; men nog tror jag att Olof Persson hade sin hand med i spelet. Din morfar, som aldrig önskat sig en sådan måg som din far, måste nu ge med sig och det blef bröllop af och ett bröllop, som varade i fem dagar och man mindes det både länge och väl. En så grann brudgum och en sådan brud har jag aldrig sett förr eller sedan. Två månader derefter gifte sig Olof Persson med Olof Larssons Kajsa, som hvarken var så rik eller så vacker som din mor, men det sades att han tog henne för att visa din mor att han nog kunde lefva utan henne.

— Hade mina föräldrar mer än ett barn? — afbröt Mats.

— Nej, som *väl* var, så var du det enda.

— Är jag lik mamma eller — någon annan?

— Din far såg nog bättre ut än du och större var han också, men nog syns det att du är hans son i alla fall. Och så kom du ju inte till förrän ett år efter bröllopet.

— Men det der pratet då?

— Ja, det var bara prat det. De brydde sig inte om att neka, ty de ville gifta sig, och Gud vet, om de fått din morfar att ge efter på annat sätt.

— Jaså, det var på det viset. Nå huru gick det sedan?

— Det gick på tok, alldeles som din morfar hade sagt att det skulle gå. Din far hade varit en dugtig dräng, men han blef en stackare till husbonde. Om din morfar hade lefvat längre, så hade det kanske gått bättre, ty honom lydde han af gammal vana; men efter ett år dog gubben, och vid den tiden blef din far god vän med Olof Persson, och sedan gick det då rakt åt skogen med alltihop. Han hade alltid varit svag för flaskan, far din, men sedan Olof Persson fick hand om honom, vardt han ett riktigt nöt, om man skall säga rent ut som det var. Om han bara hade supit, så kunde det väl ha fått gått an ändå, men han vardt ett riktigt troll hemma också, för han trodde allt hvad Olof Persson sade om din mor, och han var inte nogräknad han, om det var sant eller inte. Mor din teg och led i det längsta; men så blef hon förargad en dag och sade honom sanningen midt i synen. Han blef litet skamsen strax, och så gick han inte till Olof Persson på en hela vecka. Men så fick Olof Persson veta det der, och han skrattade åt far din för att han var en sådan stackare, att han var rädd för sin käring, och så vardt han rasande förstås och söp i flera veckor å rad för att visa, att han inte var rädd. Mor din grät i början och grälade sedan, men ingenting hjälpte. Erik Larsson varnade honom också i början, men sedan brydde han sig icke om det utan tycktes vilja hjälpa till, så att det snart skulle bli slut. Och slut vardt det också fortare än vanligt. Innan du var tre år hade far din stökat undan alltsammans, så han var lika fattig som då han gifte sig. Ja, på sätt och vis var han då fattigare, för nu kunde den stackaren inte arbeta, och inte hade han lust till det heller.

Sjelf visste han inte huru han burit sig åt innan det var för sent; ty när han blef nykter, mindes han aldrig hvad han gjort i fyllan. En vacker dag kom Olof Persson med två vittnen och uppsade honom till afflyttning nästa höst. I början skrattade han deråt, ty han trodde att det var bara gyckel, men då han fann att det var rent allvar, blef han ändtligen förskräckt. Han svor på att han aldrig sålt någonting åt Olof Persson, men denne tog då fram lagfaret köpebref, som var bevittnadt af Sven Eliasson i Ekorrträsk och Erik Larsson. Men Sven Eliasson hade dött ett halft år förrän köpebrevet kom fram, så att ingen visste om han sjelf eller någon annan satt hans bomärke på handlingen. Att rita dit ett kors var ju ingen konst, så nog kunde Olof Persson ha gått ut med det alltid. Enligt köpebrevet hade far din fått 950 riksdaler för hemmanet, och det var inte litet det, om det hade varit penningar; men betalningen hade erlagts i bränvin, och för det hade den fyllstackaren fått betala ända till 30 riksdaler kannan; men det stod naturligtvis inte i köpebrevet.

— Nu högg du väl då till också, så att det räcker att pruta hälften. Ingen förståndig människa ger 30 riksdaler för en kanna bränvin.

— Det tror jag också, men far din var tokig så snart han kom i bränvinet, och då han fått en sup kunde han ge hvad som helst för att få flere. Jag har sett det sjelf, så att jag vet, att det är sant. Två år efter din morfars död blef Olof Perssons piga sjuk midt i slätteranden, och då lät jag lega mig att räfsa hö åt Olof Perssons ett par veckor. Far din gick den tiden och söp hvarenda dag. Innan vi stigit upp

om morgnarne kom han till Olof Perssons för att få en sup, men då han ville ha en till, började Olof Persson gräla på honom och kalla honom ett fyllsvin och allt möjligt, men det var som att slå vatten på gåsen: han skulle ha ett kvarter innan han gick. Ja, ville han ge 5 riksdaler så skulle han få det. Ibland gick det för 4 och en gång för 3 riksdaler. Hade han inte pengar, och det var vanligtvis förhållandet, så skref man upp det och i slutet af veckan fick han ge revers på hela summan.

— Men hvarför söp han inte hemma i stället?

— Din mor tog af honom bränvinet der, och inte lät hon honom ha pengar heller, ty hon trodde att Olof Persson inte skulle fortsätta att ge honom, när han aldrig kunde betala. Hon förstod inte att det derigenom skulle så mycket fortare gå utför med den bedröflige karlen. Då hon ändtligen fick veta huru eländigt han burit sig åt, grät hon förstås alldeles förskräckligt; men det blef naturligtvis inte bättre för det. Så gick hon till Erik Larsson och bad honom om hjälp och råd.

— Nå hvad sa' han?

— Han narrade henne att gå till Olof Persson för att bedja honom om förbarmande. Köpet var nog riktigt och kunde inte ändras, sa' han; men han visste inte huru det gått till, då det uppgjordes; ty han hade trott att det var en vanlig revers han bevittnat och inte något hemmansköp, för det var ju ingen mer än Olof Persson, som kunde läsa skrifvet der. Nog tror jag att Erik Larsson ljög det der, men mor din gick i alla fall till Olof Persson. Hvad han svarade henne, det är mer än jag vet, för det talade hon aldrig om, men hon tålde inte mer höra talas

om honom. Och så måste de flytta. Det lilla, som fans kvar i huset, såldes och en gammal stuga flyttades öfver sjön, och dit kom du, när du var tre år gammal. Och nu har du hört hela historien.

— Men hvarför har du inte talat om den för någon annan?

— Hm, det var inte någon som ville veta den, och så ville jag inte bli hängd, skall jag säga dig. Min far blef det för mindre spratt. Ser du därför låtsade jag som inte jag hade reda på någonting då Erik Larsson kom och visade sig så fasligt angelägen om att få veta huru det gått till. Men jag visste nog att Olof Persson och han höllo i hop och därför teg jag, men jag tänkte alltid att du skulle få veta det, när du blef fullvuxen.

— Tack för det, Sissel, men ännu har du inte sagt huru det gick sedan mina föräldrar flyttat.

— Det är snart sagdt det: far din kunde inte låta bli att supa och så gick det sista de hade åt i bränyn. Olof Persson var ovetting på honom, så snart de träffades; men inte blef han bättre för det. Mot slutet var han väl inte riktigt redig i hufvudet heller, kan jag tro, för han kunde sällan sofva om nätterna utan gick och stökade kring uthusen i sin förra gård, dit Olof Persson nu hade flyttat, och en morgon funno de honom död på logen. Somliga sade att han varit full qvällen förut, men jag vet inte om det var sant.

— Jag mins att de kommo hem med honom en söndag.

— Ja, du var fem år då.

— Men Olof Persson hade ju ett hemman förut?

— Ja det hade han nog, men din morfar hade ju köpt sitt hemman af Olof Perssons svärfar, så det

gick mycket bra att slå ihop de båda hemmanen. Gården refs, för den var gammal och bofällig, och efter några år fans inte mer kvar af Olof Larssons gård än båthuset, som ingen vågat röra ännu.

Mats steg upp och räckte Cecilia handen.

— Tack skall du ha för det här, Sissel! Nu går jag till Olof Persson och begär att få igen min hemmansdel.

— Och då tror du att han skall vara färdig att ge dig hvad du begär.

— Han får lof, ty annars stämmer jag honom.

— Det går inte, för Erik Larsson och Olof Persson hålla ihop som långhalm och kråkarter.

— Men jag skall väl ha bördsrätt i alla fall.

— Ja, om du har godt om pengar, så att du kan muta både domaren och länsman, men det har du inte och därför är det inte lönt att försöka.

— På det sättet skulle ju de rika få stjåla så mycket de ville utan att få något straff.

— Har du sett någon af dem bli fast för att få spö?

— Nej det förstås, men går det inte här, så går jag till kungs.

— Gå du, men ingenting får du för besväret, det kan du lita på.

— Jag skall i alla fall tala med husbond' om saken.

— Jo det var just rätta karlen det. Nå, spring du, så får du väl se huru det går.

— Det skall nog gå bra, skall du få se. De äro väl inte tjufvar alla, heller. Farväl med dig, Sissel!

— Tro dem om godt, du, — mumlade Cecilia efter honom; — du får nog snart ögonen öppna, din tok.

V.

Följderna af Spå-Sissels meddelande.

När Mats kom hem, fann han sin husbonde ensam der och vid temligen dåligt lynne, ty ruset hade till hälften dunstat bort under den middagslur han tagit efter återkomsten från grannens gård.

— Kommer inte Lisa snart? — frågade han med en lång gäspning.

— Det vet jag inte, — svarade Mats.

— Har du inte varit hos Olof Perssons?

— Nej, jag kommer från Spå-Sissel.

— Från Spå-Sissel!?

— Ja.

— Hvad fan gick du dit efter?

— Hon har talat om för mig den der historien om Olof Persson och pappa.

— Hvad är det för en historia?

— Det måtte väl husbond' veta, för husbond' har ju sjelf varit till Spå-Sissel för att fråga om hon visste att Olof Persson stulit hemmanet af min pappa.

— Nej, nu går det för långt, — utropade Erik Larsson och sprang upp ur sängen. — Går du och diktar ihop sådana der historier om mina grannar, så skall du få se på annat.

— Jag har inte diktat någonting, det är husbonds egna ord. Jag mins nog hvad I sade till mamma den natt, då hon dog, fastän jag inte visste hvem I talade om.

— Hör du, din fähund, om du säger ett ord till, så smäller det. — sade Erik Larsson och närmade sig Mats, som tycktes vara temligen lugn.

— Försök, om I har lust; men jag slår igen och slår hårdt, — svarade Mats. — Håll med tjuften, om I vill, men rätt skall bli rätt. Kom detta ihåg!

— Tig, din fähund, — dundrade Erik Larsson och gaf Mats en örfil.

Mats bleknade af vrede och knuffade till Erik Larsson, så att denne föll mot spisen.

— Jag tänker inte taga mera stryk här, ty jag har redan fått nog, — sade han med tillbakahållen vrede.

— Ännu kan du behöfva lite till, — sade Erik Larsson i det han grep eldgaffeln och rusade med denna emot Mats. — Här skall du få för processeriet, din stackare, — tillade han och måttade ett våldsamt slag åt drängens hufvud. Mats sprang emellertid åt sidan och slaget träffade därför en stol, som derigenom splittrades. I nästa ögonblick hade Mats fattat om det vådliga tillhygget för att vrida det ur husbondens hand. Men Erik Larsson ville ej släppa sitt tag. Mats samlade då hela sin styrka för att med ett enda ryck bemäktiga sig vapnet. Detta hade Erik Larsson förutsett och släppte utan motstånd eldgaffeln, så att Mats förlorade jernvigten och föll baklänges till golfvet. Som en ilsken tjur kastade sig Erik Larsson öfver honom och slog honom med knytnäfvarne i ansigtet så mycket han förmådde. Slutligen tröttnade han och steg upp.

— Stig nu upp, din ynkrygg, — pustade han, — och lär dig att hålla mun en annan gång, om du inte vill smaka på käppen, ty den kan behöfvas.

Mats sprang upp darrande af vrede.

— Jag är ingen ynkrygg för er, kom i håg det, — hväste han af raseri. — Nu skall I ha stryk en gång, för alla edra tjufstycken och för att I håller med dem, som kalla mig räffen.

— Stryk af dig, valp! Ha ha ha!

— Ja, just af mig, och skratta inte åt det, för nu krusar jag ingen människa i hela världen.

— Hå hå, tag munnen lagom full, jag kan stoppa igen den, jag, — svarade Erik Larsson och sprang ännu en gång emot Mats; men denne mötte honom på halfva vägen och slog honom till golfvat så att huset darrade.

— Stoppa nu, om I kan; men jag skall visa er att jag inte är någon valp mer, — sade han i det han satte sig grensle öfver Erik Larsson.

— Hjelp, hjelp! Han mördar mig, — tjöt denne, så att fönsterrutorna skallrade.

— Åh fan, är I redan rädd för valpen, — hånade Mats och nöp sin motståndare i näsan, så att blodet sippade fram. — Tycker I om hundsnius, så håll till godo; det kan göra godt åt er en gång.

— Hjelp, hjelp! — stönade Erik Larsson och gjorde förtviflade försök att stiga upp. — Kom i håg att jag är din husbonde. Du blir olycklig för det här.

— Ja, jag känner mig riktigt förskräckt deröfver, må I tro, — svarade Mats i samma hånande ton. — Jag får väl vrida er näsa rätt igen, — och så knep han om den ännu en gång och vred, så att Erik Larsson utstötte ett förfärligt jemmerrop.

I samma ögonblick rycktes dörren upp och Olof Persson och Petter rusade in. Strax efter dem följde Lisa, halfdöd af rädsla.

— Hvad vill detta säga? — utropade Petter och fattade om Mats från ryggen till samt kastade honom mot dörren. Här fattade Olof Persson tag i honom och ämnade kasta honom ut på gården, men hejdades af Lisa, som bad att de ej skulle göra honom någon skada.

Erik Larsson hade nu kommit upp på fötterna igen och påstod, att Mats velat mörda honom.

— Det är en fördömd lögn, — svarade Mats, — det var I sjelf som började, det synes nog i mitt ansigte det. Jag har bara försvarat mig.

— Tig, din usling och packa dig genast bort ur mitt hus och stick inte hit din näsa en gång till, om du vill behålla ryggbastet helt, det säger jag dig på förhand. Och inte är det värdt att du försöker röra våra hästar heller.

— Kommer I fram med den der lögnen en gång till, så skall fan ta' er med hull och hår.

— Vore du oskyldig, så behöfde du inte ta' det åt dig, men den hund, som får slaget af käppen, han gnäller. Gå du till Spå-Sissel och låt henne föda dig, om hon vill, men kom ihåg att jag har vittnen på dig den här gången, så nog skall kalaset kosta dig både spö och fästning.

— Skall jag slita spö för att jag står på min rätt, så skall I få betaldt för det också, — svarade Mats och rusade emot Erik Larsson. Lisa ville kasta sig emellan, men hindrades af Petter och Olof Persson, hvilka nu öfverföllu Mats med örffilar och sparkar och slutligen kastade honom ut på gården, der han blef liggande sanslös och blödande ur flere sår.

När han vaknade ur sin svimning, gick han till bagarstugukammaren för att tvätta af sig det blod,

som under striden runnit ned på hans ansigte och händer, samt hämtade en honom tillhörig lagbok och sina kläder. Sedan gick han till Spå-Sissel och omtalade hvad som händt samt bad att få bo i hennes stuga ett par dagar.

— Jo, nu har du bäddat vackert åt dig, — sade Spå-Sissel när Mats slutat sin berättelse.

— Tror du att jag får fästning?

— Det ser du väl i lagboken.

— Den förstår jag inte. Det står 32 par spö för hugg och slag å husbonde och fängelse för vanvördiga ord och åthäfvor.

— Nå vill du ha mer? Du får ju både spö och och fästning, ser du väl. De hålla nog hvad de lofva den här gången, det kan du lita på.

— Men det var ju Erik Larsson som började.

— Hvem såg det?

— Ingen, förstås, men han vet det väl sjelf.

— Ja, nog vet han det, men nu vill han ha dig fast, och du kan vara säker på att du blir det också, ty du har lagen mot dig och kan ingenting bevisa emot Erik Larsson.

— Lagen ger jag fan.

— Ja, inte blir det bättre för det, du skall på pålen i alla fall.

— Sissel, du är värre än hin håle, — utropade nu Mats i det han sprang upp och slängde lagboken i väggen. — Skall jag slita spö därför att jag försvarar mig?

— Ja, det får du; men inte behöfver du ställa till så mycket väsen för det. Du är väl inte en sådan stackare, att du inte tål lite stryk. Du kan vara lugn,

ty du är inte den förste som fått kläda pålen oskyldigt.

— Nå, då skall jag också hämnas, så att de skola minnas det både länge och väl.

— Och så gör du väl någon ny dumhet.

— Jag skall slå ihjäl de tjufvarne.

— Jag kunde just tro, att det skulle bli någonting sådant. Men hvad förtjenar du på det? Jo, du blir halshuggen och ansedd för en skojare och inte ha de ondt af hvad du gjort dem sedan de äro döda. Nej, skall du hämnas, så är det nog klokare att tända på en liten brasa på lämpligt ställe; men laga bara att du hinner undan i tid. Det är inte så farligt det.

— Du sade något Sissel! En *liten* brasa! — Nej en *stor* skall det bli, hela byn skall gå upp i rök. Det skall i alla fall gå åt helvete med både dem och mig, därför är det bäst att det blir riktigt. Först tuttar jag på hos Erik Larssons, och medan de hålla på att släcka der, tänder jag i alla knutar hos Olof Perssons. Orättfånget gods skall med sorg förgås. Men Gud nåde dig, om du säger ett ord till någon. Ja, skratta inte! Jag vet nog hvad jag säger må du tro. Då jag inte får rätt, så skall jag åtminstone hämnas, det är ändå en tröst. Men knyter du så mycket som en katt, så vrider jag nacken af dig, så sant som du ser mig lefvande här. Kom ihåg det!

— För mig behöfver du inte vara rädd.

— Ja, det vete fan det. Blir du min ovän en vacker dag, så vittnar du kanske mot mig allt hvad jag har sagt. Nej, det vore kanske bäst att tysta munnen på dig med lämpliga medel, så att jag blefve ensam om den här saken.

Hittills hade Spå-Sissel temligen lugnt åsett Mats raseri, men när han började utfara i hotelser äfven emot henne, blef hon förskräckt, ty han tycktes ej längre vara herre öfver sina känslor. Hon sökte derfor med mildhet tala till honom, men då han deraf tycktes blifva ännu värre uppretad, lät hon honom ostördt rasa tills han sjelf fann för godt att lugna sig. Strax före midnatt sprang han ändtligen ut. Spå-Sissel skyndade att tillbomma dörren efter honom så godt sig göra lät, men hon vågade ej gå till sängs af fruktan för att han senare skulle återvända för att mörda henne.

— Gud bevar mig väl för en sådan der galning! Han är ännu tokigare än hans far var, och ändå är han nykter. Men nu få de nog hvad de ha förtjänat länge nog, och det gör godt åt dem. Spå-Sissel vet nog hvad hon gör, hon! Det föll i god jord och ingen skall kunna anklaga mig för något. Sant var det i alla fall, det jag sade honom, — muttrade gunnan, medan hon förvissade sig om att dörren ej utan våld kunde öppnas utifrån.

VI.

Mordbrännaren.

Sedan Mats blifvit utkastad och man något hunnit lugna sina upprörda känslor, berättade Erik Larsson hvad som tilldragit sig innan slagsmålet började samt hvad derunder skett. Att han ej sparade på

mörka färger för att i den ofördelaktigaste dager framställa Mats' åtgöranden och ord faller af sig sjelft, likasom att Petter och dennes fader voro tacksamma åhörare. Lisa deremot, som ingenting visste om Olof Perssons affärer med Mats' fader, kunde icke riktigt förstå hvad ondt Mats egentligen gjort och hon tviflade på faderns utsaga. Mats var väl häftig till humöret, det visste hon nog, men något skäl måste han dock ha innan han började ett gräl. Dessa voro i korthet hennes tankar.

De tre männen började emellertid öfverlägga om hvad man nu borde företaga sig gent emot den uppstudsige drängen. Olof Persson ville med stränghet tvinga honom till tystnad och lydaktighet, hvilket han ansåg vara så mycket lättare som han kunde befordras till laglig näpst för våld emot sin husbonde, derest han ej fogade sig efter deras önskan. Erik Larsson ville dessutom affordra honom en i två vittnens närvaro uppsatt och undertecknad skrifvelse, hvarigenom han fränsade sig all rätt att återbördä det hemman, som hans fader afhändt sig. Petter var af samma mening, men trodde att Mats aldrig skulle ingå på förslaget, om icke Lisa åtog sig att öfvertala honom dertill.

Emellertid hade denna med förundran lyssnat till samtalet, och nu ville hon veta huru det verkligen förhölle sig med den der hemmanshandeln, som hon nu för första gången hörde omtalas.

— Nå, det är fort sagdt det, — svarade hennes fader; — Mats' far var en fyllbult, som söp upp allt hvad han egde och så sålde han en dag hemmanet åt Olof Persson och söp upp pengarne för det också. Inom ett år hade han knappt två styfver kvar och så

fick han flytta; men det var ju inte Olof Perssons fel. Börjar nu Mats processa, så är det inte omöjligt, att Olof Persson mister den der hemmansdelen, och det vore ju synd, då han ärligt betalt den.

— Men huru kunde han på ett år supa upp ett helt hemman? — frågade Lisa, som var för klok att låta dåra sig af faderns tal.

— Ja, inte söp han väl upp allt heller förstås, han spelte väl bort en del, — svarade Erik Larsson undvikande.

— Hvem spelte han med då?

— Ja, det var med hvem som helst det.

— Med pappa också?

— Åhja vi voro väl med ibland Olof Persson och jag också, men inte vann då jag så mycket.

— Inte jag heller, — inföll Olof Persson. — Det var väl knappt hundra riksdaler på hela tiden.

Lisa läste emellertid sanningen emellan raderna och lät ej bedraga sig genom fagert tal. Hon påstod nu öppet att hon alldeles icke ämnade afråda Mats ifrån processen, snarare tvärtom. Vunne han, så hade han nog rätt, och då skulle hon blifva riktigt glad på hans vägnar. Nu undrade hon visst icke på honom att han varit besynnerlig en tid, då han fått veta att han kanske genom bedrägeri blifvit hvad han var.

Erik Larsson blef naturligtvis förargad öfver dotterns storordighet och befalde henne att tiga, då hon ändå icke förstod sig på affärer. De tre männen fortforo emellertid att samråda, men Lisa gick till sängs ifrån dem. Vid midnattstiden bröto Petter och hans far upp för att begifva sig hemåt.

Vägen till Olof Perssons gård ledde tätt förbi Erik Larssons foderlada, hvilken genom en fem eller sex alnar bred portgång var skild från den egentliga ladugården. När Olof Persson och Petter kommo dit stannade den förre för att lyssna, ty han trodde sig hafva märkt att någon rörde sig inne i foderladan. Nu var det likväl alldeles tyst der, så länge han stod stilla. Han låtsade därför gå vidare, men smög försigtigt fram till ladugårdsporten, der han stälde sig så, att han kunde se in i foderladan utan att derifrån blifva sedd. Han hade knappt intagit denna ställning innan han åter hörde ett sakta buller inne i ladan och i nästa ögonblick började en person slå eld der. Vid det svaga sken, som framkallades af gnistorna från flintan, trodde sig Olof Persson igenkänna Mats.

— Jaså, du är här nu din olycksfågel, — utbrast han därför i det han sprang fram och fick Mats om lifvet. — Är det inte nog att du till hälften slagit ihjäl din husbonde, skall du kanske tända eld på hans hus till på köpet, ditt ogräs?

Mats blef strax så häpen öfver Olof Perssons plötsliga framträdande, att han ej kom sig för att svara; men i nästa ögonblick gaf han sin motståndare ett knytnäfsslug i ansigtet och sökte på samma gång slita sig lös.

— Slås du också, din fan! — utbrast Olof Persson förbluffad, men släppte ej sitt tag.

— Jag betalar bara för hvad jag sjelf fått, — svarade Mats. — Men släpp mig nu eller blir det annat af.

— Jag låter inte skrämma mig af prat, må du tro. Kom hit, Petter, och hjälp mig!

— Ja, ropa bara, det kan nog behöfvas, om ni skall kunna ta skinnnet af Räfven, — sade Mats i det han gaf sin motståndare ännu ett slag, så att denne med ett jemmerskri föll till golfvet. Mats åter sprang åt dörren till, men här stötte han på Petter, som med ett väl riktadt slag fälde honom till golfvet nära intill Olof Persson.

— Fan anamma, — tjöt Mats i det han med ena handen höljde sitt ansigte, medan han med den andra drog fram en knif. Kommen hit bara nu, så skall jag ge er efter förtjenst. Nog är jag ensam mot två, men det är inte så lätt att ta mig ändå, skall jag tala om för er, tjufreckare.

Innan Mats hann stiga upp hade emellertid Olof Persson hunnit kasta sig öfver honom och fattat om hans armar så godt han kunde.

— Tag af honom knifven Petter, — befalde han sin son.

— Ja, kom hit bara, så skall du nog få, så du blir nöjd, — svarade Mats och högg vildsint omkring sig utan att se hvar huggen träffade.

Petter ville visserligen lyda faderns uppmaning, men han kunde ej komma Mats, in på lifvet utan att riskera sitt eget.

Under detta tumult hade man kommit ut ur foderladan och in i portgången.

— Gif honom ett slag öfver armen, Petter, för eljest tar han väl lifvet af mig, — sade nu Olof Persson, som redan fått ett par lätta sår och fruktade att blifva ihjälstucken af den vildsinte drängen.

Petter hade äntligen fått tag i en stark björkpåk och måttade med denna ett slag åt Mats' arm; men Mats hade märkt detta och lyckades i samma

ögonblick kasta sig ett par tum till höger, så att slaget i stället föll längs utefter Olof Perssons lår.

— Aj, aj, — skrek denne och sprang upp så vigt som en fjortonårig pojke; — skall du slå ihjäl mig ditt nöt, eller har du inga ögon i skallen?

— Det är just inte så lätt att se i mörkret, om man inte har kattögon, — svarade Petter medan han lät påken falla ännu en gång. Detta slag träffade Mats ofvanom handleden, så att han med ett jemmerrop släppte knifven.

— Det var bra, Petter, — utropade Olof Persson i det han åter kastade sig öfver Mats. — Sådant läder skall sådan smörja ha. Spring nu efter Erik Larsson och bed honom skynda hit med ett rep, så att vi få binda den här vildbasaren.

Innan Olof Persson ännu fullbordat meningen var Petter borta. Mats hade försjunkit i slö likgiltighet och låg alldeles stilla. Efter ett par minuter kom Erik Larsson bärande en lykta och ett rep i handen.

— Hvad är det här för spektakel? — frågade han och satte lyktan invid väggen i portgången.

— Jo, du kan se det sjelf, — svarade Olof Persson. — Han är sin fars affbild, äpplet faller inte långt ifrån trädet. Han visar just vacker tacksamhet för att du varit som en far för honom.

— Jo, fan också hvilken far, — utbrast Mats med harm. — Hvad har jag att tacka honom för. För att han hjälpt er att stjäla af min far allt han egde, skall jag tacka honom för det? Men det vill jag inte, jag skall bara betala härefter. Allt tjufgods skall fan få taga igen. Jag vet nog hvem som stal hemmanet

af Hinke Koskinen också, mån I tro. Det har varit bara tjuftar här i byn alltid.

Erik Larsson sparkade till Mats, så att denne svimmade, hvarefter man började binda hans händer, men innan detta hann verkställas kom Erik Larsson att kasta blicken inåt foderladan, der i samma ögonblick en klar eldslåga uppflammade.

— Kors i Jesu namn elden är lös, — utropade han och hastade in i fähuset efter ett ämbar. Olof Persson och Petter följde honom, så att Mats blef ensam. I samma ögonblick återfick han sansen och sprang åt Olof Perssons till. Erik Larsson kom just lagom att få se en skymt af honom, när han försvann bakom ladugården.

Elden hade emellertid gripit omkring sig med en fruktansvärd hastighet, så att hvarje släckningsförsök redan måste anses fruktlöst, i synnerhet som nödiga släckningsredskap saknades och eudast tre personer voro att tillgå. Lisa hade nämligen blifvit så förskräckt, att hon knappt kunde sköta sig sjelf. Äfven kreaturen måste få blifva lågornas rof, ty inom fem minuter lyste portgången redan som ett eldhaf.

— Har han blifvit innebränd? — frågade Lisa ängsligt, när hennes far kom till henne.

— Hvem? — frågade denne tillbaka.

— Mats.

— Åhnej, det är nog inte så väl heller, må du tro. Den fan sprang visst till Olof Perssons.

— Då måste jag gå efter honom, ty eljest gör han väl något ännu värre.

Och utan att afvakta faderns svar skyndade Lisa bort.

Ungefär på halfva vägen till Olof Perssons gård satt Mats på en snödrifva.

— Mats, Mats, hvarför har du gjort så här? — klagade Lisa, när hon kom till honom.

— Fråga mig inte, Lisa, för jag vet ingenting, jag tror nästan att jag håller på att bli tokig. Men det är så de ha velat ha det. Ack om du visste huru mycket ondt de ha gjort mig, så skulle du inte undra att det har gått så här. Lisa, du skall inte gifta dig med Petter, ty då blir du olycklig.

— Vill du följa mig hem nu, Mats? Du är visst inte riktigt frisk.

— Ja, dig vill jag följa, Lisa, men du måste hjälpa mig, ty Petter har visst slagit af min arm, och så har jag gruffigt ondt i hufvudet också.

Stödd på Lisas arm återvände Mats till Erik Larssons gård. När han kom in i stugan nedsjönk han utmattad till golfvet. Lisa lemnade honom der och gick ut.

När han återfick förmågan att tänka redigt hörde han rop och skrik utifrån, elden sprakade och fräste som om man kastade vatten på den, mörka skuggor sväfvade emellanåt förbi fönstret, vattenhinken gnälde och gnisslade, det slamrade i åkdon och brandstegar. — hela byn hade tydligen kommit i rörelse. Så ljud ett rop högljuddare än de förra, efterföljdt af ett väldigt brak som om hela huset störtat samman. Det från fönstret fallande eldskenet antog mörkare färg och fladdrade oroligt af och an ett ögonblick. Sedan inträdde en besynnerlig tystnad.

— Nu föll kroppåsen, — mumlade Mats. — Staccars kor, om de inte ha kommit ut! Inte hade de gjort något ondt. Och gamla Lyckros, som var bara

fyra år yngre än jag, skall hon också ha strukit med? Jag mins ännu så väl huru hon brukade komma till mig, då jag låg och solade mig i någon backe, och så tog hon kântén på hornen och slängde den tills locket gick upp, och så åt hon upp trasan, som jag hade salt fisk i, och brödet gick naturligtvis samma väg, om jag inte hann nappa undan det. Nog fick jag ovetit ibland därför att jag nästan aldrig tog hem fisktrasorna, men nog aktade jag mig för att säga hvart de tagit vägen. Stackars gamla Lyekros, har jag lönat dig på det här sättet för alla de roliga stunder du gaf mig, då jag var jetarpojke?

Medan Mats låg och tänkte härpå, kom Lisa in och tände eld i spisen, hvarefter hon gick till fönstret och såg ut derigenom. Han märkte att hon grät, och han kände ett styng i hjertat af ånger och själföföbräelse.

— Lisa, — sade han därför med af rörelse darande röst.

— Ja, — svarade hon utan att vända sig om.

— Ha korna brunnit inne också?

— Ja alla; det är ju förfärligt, — svarade hon med tårfylld röst.

— Förlåt mig, Lisa, och säg att du inte skall vara ond på mig alltid fastän jag har gjort en så förskräckligt stor synd. Då jag fick höra alltsammans om min far och Olof Persson, och då din far tog honom i försvar ändå, så blef jag så förargad, att jag inte visste riktigt hvad jag gjorde. Men du vill ju förlåta mig, Lisa? Du har inte varit som de andra du.

Lisa teg emellertid.

— Jaså, du tänker bli som de andra du också, — utbrast han med bitterhet. — Nå då kan du

gå ut. Inte bör du vara under samma tak som den uslingen Mats.

— Mats, du vet inte hvad du säger, — svarade Lisa ändtligen i förebrående ton och vände sig från fönstret. — Om du visste huru mycket . . . Nej, du skall få tro hvad du vill om mig och säga hvad du vill också, inte skall jag anklaga dig.

— Lisa, förlåt mig och kom hit, så att jag får se på dig riktigt ännu en gång!

Hon svarade ej, men gick till honom och satte sig alldeles invid hans hufvud.

— Tack skall du ha Lisa, — fortfor han derefter. — Vet du att jag blir fästningsfånge?

— Ja, de ha sagt det, — svarade hon nästan hviskande.

— Olof Persson är nog glad deröfver, det kan du vara säker på, ty nu får han behålla sitt hemman. O, hvad mitt hufvud värker! Lägg handen på min panna! Så der. Tack Lisa! Du har ändå alltid varit snäll du. Nu ville jag sofva, om jag kunde.

— Mats, du blöder ju alldeles förskräckligt. Ha de slagit dig i hufvudet?

— De ha slagit mig mycket, men det gör ingenting, då jag har dig hos mig.

— Vänta, så skall jag tvätta af dig blodet.

Lisa hemtade vatten och tvättade hans hufvud. Han låg stilla och betraktade henne med trånande blickar. Slutligen fattade han om hennes venstra hand, som hon tillfälligtvis råkat lägga på hans, och tryckte den ömt till sitt bröst.

— Lisa, gif mig en kyss till afsked, — bad han.

— Du skall inte vara barnslig, Mats, — svarade Lisa och ville draga sin hand tillbaka ur hans.

— Nej, gör inte så! Låt mig ligga så här! Det kännes så godt. Lisa jag har haft mycket ledsamt ibland, men det förstår du inte, ty du har ju haft både far och mor att vara hos tills du blef fullvuxen. Men jag har fått vara ensam ända sedan mamma dog. Ingen människa har frågat efter mig. Du har nog varit snäll många gånger förstås, och därför började jag tänka både ett och annat, som nog var dåraktigt, men det gjorde mig glad ändå, tills du började se så besynnerlig ut du också. Du trodde att jag var en skälm, men det var jag inte då, fastän Petter kallade mig Räfven. Sedan blef det så tungt att lefva, så det kan du aldrig tro.

— Stackars Mats, vi ha nog varit orättvisa emot dig många gånger, men du har också ett förfärligt humör, då du blir ond, — svarade Lisa och strök smekande hans hår upp ur pannan. — Men det här du ger inte. Du blöder ju lika mycket. Jag skall söka förbinda såren.

Medan Lisa var sysselsatt härmed, försjönk Mats i ett slags dvallik sömn, i hvilket tillstånd han förblef ända till morgonen. Emellertid hade man på Lisas uppmaning lagt honom i en säng, sedan arbetet med den brinnande ladugårdsbyggnaden slutat. Vid middagstiden följande dag fördes Mats bunden till Lycksele kyrkoby, der länsmannen tog hand om honom för att efter ett kort förhör låta insätta honom i arrest, der han skulle få afbida slutlig ransakning och dom.

Den vekhet Mats i Lisas närvaro visat tycktes hafva varit endast en tillfällig svaghet, ty så snart Olof Persson och Erik Larsson började tala med honom och förehålla honom hans förskräckliga brott,

svarade han dem hånande eller fräckt och syntes alldeles icke ångra hvad han gjort. De skulle nog få mer en annan gång, ty inte kunde man döma honom till döden för en sådan småsak, påstod han.

I häktet förhöll han sig emellertid lugn och gjorde icke ens något försök att rymma, ehuru detta kunnat ske ganska lätt, då det galler, som tillslöt fönstret i arresten, ej var starkare än att en karl med blotta händerna kunnat sönderbryta det.

VII.

Flykten.

Med förbigående af rättegången mot Mats, hvarvid denne först dömdes till lifvets förlust, men sedan genom kunglig nåd fick straffet mildradt till fängelse förflytta vi oss nu till norra delen af Helsingland.

En afton i midten af maj år 1811 stannade en ovanligt stor fängstransport vid länsmansbostället i Gnarps socken. Bland fångarne, som till antalet voro tretton, sågs äfven vår gamle bekante Mats.

Länsmannen helsade fångföraren välkommen med de hedervärda galgfåglarne, som han skämtande uttryckte sig.

Gevaldigern svarade i samma ton och frågade om länsmannen hade ett snyggt gästrum för natten åt dessa välfrejdate resenärer.

— Nog kommer du manstark, men någon råd blir det väl ändå, — sade länsmannen. — Vi ha godt

om rum på logen der borta och tillräckligt med halm till bäddar åt dina reskamrater.

— Nå det blir bra, — svarade gevaldigern.

— Mina drängar få väl vakta ett par timmar, så att ditt folk får äta. Men det behöfves kanske mer än två vaktknektar, då de äro så många?

— Åhnej, en karl kunde vara tillräcklig, ty jag tänker inte låta dem vara lösa.

— Nå, då gå vi väl dit då, — fortfor länsmannen, hvarefter han sjelf gick att öppna dörren till logen, dit fångarne genast infördes. Logen var ljus som ett boningsrum och mycket rymlig. På norra gafveln fans en stor, öppen glugg, hvilken dock ingen af fångarne tycktes hafva blifvit varse.

Halm utbreddes på golfvet och fångarne fingo sätta sig derpå. Handbojorna löstes af dem under det de intogo sin qvällsvard, men när måltiden var slut, var det också slut med friheten. Några voro äfven iförda fotbojor, de öfriga afkläddes intill sista plagget.

— Hvarför tar du kläderna af dem? — hviskade länsmannen till gevaldigern.

— Man får vara beredd på allt, — svarade denne.

— Det kunde falla någon af de här gökarne in att rymma i natt, om de inte måste frukta för nattkylan.

— Men vi ha ju vakt här.

— Visserligen, men vakten kan somna.

— Men då vore det väl bäst att sätta fotblack på dem alla.

— Åhnej, ha de god tur så rymma de ändå, men att springa ute i blotta skjortan under den här årstiden, det tror jag att de ska finna måttligt roligt, ty det är just ingen värme ute om nätterna ännu.

Härinne lida de deremot ingen nöd, börja de frysa, så kunna de krypa ned i halmen. De svagaste bland dem tåla inte heller riktigt vid att vara fängslade både dag och natt, och att ha sjuka fångar, när man kommer fram, är inte till min fördel.

— Du tyckes beräkna allting väl.

— Gamla vanan bara, förstår du. Är man försiktig så rymmer sällan en fånge från sin förare. Jag har som du vet, handskats med både bättre och sämre karlar af det der slaget, men ännu har ingen rymt från mig.

Här afbröts samtalet af Mats, som påstod sig omöjligt kunna undvara sina kläder, om det också gälde lifvet.

— Hvarför kan du inte undvara dem? — frågade gevaldigern.

— Jag har ju pengar i fickorna, — svarade Mats.

— Har du pengar? — fortfor gevaldigern tviflande.

— Jo, jo, men.

— Huru mycket då?

— Ett helt hemman, vet jag, och fyra kor utom hästen, som brann inne, då jag tuktade på.

— Jaså, — sade gevaldigern och skakade misslynt sitt hufvud. Sedan gaf han Mats frihet att behålla sina kläder.

— Den der gynnaren håller på att mista de sista skrufvarne, — hviskade han härefter till länsmannen.

— Ibland skrattar han och ibland gråter han och påstår att hin håle skall taga honom med hull och hår.

— Bara han inte visar sig värre deran än han är för att få tillfälle att rymma, — svarade länsmannen.

— Åhnej, så fiffig är han just inte, må du tro. Han lär vara född i Lappland och har fuskat som mordbrännare, men burit sig mer än lofligt dumt åt, så att han blef gripen på bar gerning, och nu går han och grubblar på det der, så att han endera dagen torde mista den smula förstånd han har kvar. Jag måste därför vara så foglig som möjligt med honom, ty på det sättet hinner jag kanske aflemna honom på vederbörlig ort innan han blir riktigt galen.

— Oj, oj, oj, — utropade nu Mats, — handklofvar och fotjern och stora jernkedjor slå de mig nu i och så kommer den store draken, den gamle ormen, som är djefvulen och satan för att draga mig till afgrunden att pinas i tusende år.

— Du hör nu sjelf, att det låter betänkligt, — hviskade gevaldigern till länsmannen. Sedan vände han sig till en af fångknektarne och sade: — Tag af honom bojorna och bind honom i stället med ett tåg samt låt honom ligga ensam ett stycke ifrån de andra.

När denna befallning verkstälts, lemnades länsmannens drängar att bevaka fångarne, medan gevaldigern och hans handtlangare gingo att förfriska sig efter dagens arbete. Hade gevaldigern märkt det löje, som spelade på Mats' läppar, när denne fann sig hafva undsluppit både hand- och fotbojorna, så skulle han med mindre lätta steg lemnat logen.

Efter två timmar återvände ett par af gevaldigern män för att aflösa länsmannens drängar. Båda voro ej så litet upprymda, ty länsmannen hade hvarken sparat mat eller dryck. Af det senare slaget hade de till och med fått något mer än som var nyttigt för dem; ty när de en kort stund suttit på logen,

började de känna sig ganska tunga i hufvudet och måste därför stiga upp och röra på sig för att ej somna på sin post. Fångarne tycktes emellertid för länge sedan hafva insomnat.

— De här rackarne ha det bättre än vi, Jöns, de få åtminstone sofva om nätterna, — sade slutligen den ene af fångvaktarne.

— Du tog just ordet ur min mun, Nils, — svarade kamraten.

Härpå gingo de tysta en stund.

— Om vi skulle tura med vakten, — sade slutligen den, som af kamraten kallades Nils.

— Det vore inte så tokigt det, — medgaf Jöns.

— Nå, då tar jag mig en snarkare först, ty jag är så förbaskadt sömnig, att jag kunde sofva i ett getingbo. Men låter du fångarne rymma under tiden, så tar fan dig, förstår du.

— Var lugn du, Jöns Persson kan vaka han.

— Nå det är bra det, — svarade Nils och lutade sig mot en halmknippa.

En half timme härefter hördes i logen ej annat ljud än de sofvandes tunga andhemtning och vaktens sömniga steg fram och tillbaka vid dörren. Slutligen tystnade äfven de senare, ty väktaren öfverväldigades af trötthet och satte sig för att hvila ett ögonblick. Han skulle nog hålla sig vaken ändå, tänkte han, men efter fem minuters hvila snarkade han ännu värre än hans kamrat.

— Är du vaken, Hällgren? — frågade Mats halfhögt och sökte stiga upp.

— Naturligtvis är jag det, — svarade en af de yngre fångarne, en omkring tjugusjuårig man af medellängd och ett ovanligt fördelaktigt yttre. Hans ut-

seende vittnade om en vårdad uppfostran och ett mer än medelmåttigt förstånd.

— Har du fått af handskarne också?

— Se här! Fri som himmelens fåglar, — svarade Hällgren och visade sina händer, som ej trycktes af några bojor.

— Det är bra. Kom då hit och hjälp mig! På väggen der borta hänger en lie. Tag den och skär af det här skräpet. Så der ja! Nu krypa vi ut genom gluggen der borta.

— Det går nästan för sakta, då vi äro så många. De der murmeldjuren kunna vakna. Genom dörren kunna vi springa alla på en gång och då blir det inte stort buller och besvär af det heller.

— Men om någon är vaken i länsmansgården, så går det åt helsefyr med oss. Det behöfver vi inte frukta för, om vi krypa genom gluggen. Och inte går det så sakta heller, då vi äro två att hjälpa de andra.

— Nåja, ditt förslag är inte så galet. Upp med er, pojkar! Men fan skall ta' er, om ni skramla, så att vi väcka de der björnarne vid dörren, — sade Hällgren och sprang ut genom gluggen. — Raska på med expeditionen, Mats! Jag ställer mig utanför och tar emot dem efter som de komma.

— Simon, som är äldst och mest hårdt fångslad, får börja, — sade Mats och fattade om en rödhårig passagerare med skelande ögon och ett allt annat än tilltalande yttre, samt lyfte honom upp till gluggen. Spring norrut så fort du kan, vi komma snart efter. Det är knappt tusen alnar till skogen, så det bör nog gå bra.

— Lita på mig du, — svarade Simon och försvann. Fem minuter senare fans ingen fånge kvar i logen, der fångvaktarne ännu sofvo som stockar. Mats hade gått så långt i djerfhet, att han till och med tagit geväret af Jöns innan han lemnade sitt fängelse.

Ungefär en half mil norr om byn stannade flyktin-garne några ögonblick för att samråda om huru de skulle bete sig med Simon och en vid namn Södergren, hvilka voro så besvärade af sina bojor, att de icke kunde fortsätta flykten. Efter en kort öfverläggning åtog sig Mats och Hällgren att bära dem. Härefter fortsattes flykten norrut och vid soluppgån-gen hunno fångarne fram till sjön Torringen, som ligger vid Helsinglands norra gräns.

Här beslöt de att stanna en stund för att befria sig från sina bojor. Under tiden skulle Mats och Hällgren göra en påhelsning i ett par fåbodsstugor, som lågo på sjöns motsatta strand, ty de hoppades der finna några matvaror eller någon gammal klädespersedel. Deras hopp blef dock i det närmaste sviket, ty det var ännu så tidigt på våren, att ingen flyttat ut till fåbodarne ännu. En trasig kjol, ett par ännu sämre byxor och en gammal hatt blef hela bytet. Hällgren tog byxorna, som dock voro mycket för trånga, emedan de förut tillhört en vallpojke, och Mats fick hatten. Sedan återvände de till kamraterna.

— Inte blefvo vi just rika der borta, men vi ha ändå med oss något åt dig Simon, ifall du har lust att visa dig som en vacker flicka, — sade Hällgren skrattande i det han kastade kjolen till Simon.

— Drag du åt helvete med dina kjolar, — svarade Simon och slängde undan den erbjudna gåfvan.

— Får jag bara af mig de här jernklamparne, så skall jag snart skaffa mig kläder. Du kunde gerna hjälpa mig med det här fanstyget, tycker jag.

— Jag vet knappt om jag förs göra det, — sade Hällgren skämtande; — ty blir du riktigt lös en gång, så röfvar du kanske af mig mina präktiga byxor, och det vore en oersättlig förlust.

— Du kan vara lugn för dina trasor, — svarade Simon med ett vederstyggligt grin; — den ene korpen hugger inte ut ögonen på den andre.

Hällgren hade emellertid redan med en sten börjat bearbeta Simons bojor och snart var denne fri.

— Tack för hjälpen, — utropade Simon glad öfver sin befrielse och sprang upp. — Nu vill jag se den, som kan ta fast Tjuf-Simon en gång till.

— Det kan gå fortare än du tror, — inföll Mats.

— Ja, inom Sverge äro vi ej säkra för galgen när som helst, — sade Hällgren. — Kunde vi komma öfver till Norge, så vore vi deremot fria från alla efferspaningar. Men det har sina svårigheter att komma öfver gränsen, i synnerhet torde det bli mindre lätt i den habit de fleste af oss nu ha.

— Om vi ge oss af längre norrut, så går det nog, — sade Mats. — Kunna vi komma öfver till Lappland, så ansvarar jag för att vi få gå öfver gränsen, ty der uppe ha de inga gränsvakter.

— Hvad fan ska' vi göra uppe i det der lapphållet, der man knappt kan få tag i ett par byxor? — inföll Simon, som ej tycktes vara särdeles belåten med förslaget att fly öfver till Norge. Jag tror att vi skulle få det mycket bättre här, jag; ty här fins det åtminstone folk, som man kan knipa ett och annat af under sommaren.

— Vill du inte följa oss, så kan du stanna här och roa dig med att »knipa» af folk tills du sjelf blir knipen, — svarade Hällgren. — Jag tror att vi göra klokast, om vi följa Mats' anvisning. Han kan bli vår ledare, när vi komma till Lappland. Mat och kläder får Simon och Södergren skaffa, der de finna sådana. Och i det fallet är du väl inte missbelåten Simon?

— Åhnej, inte just det, — svarade Simon, — men om vi få tag i något annat än mat och kläder, så ska' vi väl inte rata det heller?

— Visst inte. Tag hvad du får tag i, du; jag tror inte att du har någon ära att förlora, och när vi komma till Norge kan det nog behövas mynt, — svarade Hällgren.

— Nå, då är jag nöjd.

— Men innan vi nu gå vidare, måste vi välja en anförare, — fortfor Hällgren.

— Då välja vi Hällgren, — sade flere.

Denne tackade för förtroendet, som han dock icke kunde åtaga sig, om icke alla med högtidlig ed förbundo sig att utan motsägelse lyda honom. Några ville ej ingå härpå, men de gäfvo med sig, när han förklarade, att han komme att öfverlemna befälet åt Mats, så snart man komme till Lappland. Men äfven för honom fordrade han blind lydnad, så länge han vore anförare, ty utan någon hufvudman, som hade rätt att blifva åtlydd, skulle det ej gå lyckligt i längden, påstod han.

Sedan den äskade eden blifvit af alla aflagd, beredde sig banditerna att bryta upp. I samma stund varseblefvo de likväl en båt skjuta fram på sjön. De funno det för den skull rådligast att genast dölja sig

bakom stenar och kullfallna träd, medan båten hastigt närmade sig och efter några minuters förlopp lade i land på knappt två hundra alnars afstånd från den plats, der banditerna befunno sig. En ung man hoppade raskt i land, fäste båten och försvann sedan in åt skogen. Mats hade betraktat hvarje hans rörelse med oro, ty han fruktade att den okändes väg skulle leda rakt till banditernas lägerplats, då desse för sin egen säkerhets skull utan tvifvel skulle ansett sig nödsakade att döda honom. Sedan mannen var borta, smög Mats fram till båten, der han hittade en vadmalströja och en bössa, hvilka han bemäktigade sig och återvände med dem till kamraterna.

— Det här var ju tur det, — sade han och visade fram sitt fynd. — Tag på dig tröjan, Hällgren; och tacka vackert för bössan, så börjar du se ut som en riktig rövvaranförare.

— Ja, en svensk Rinaldo Rinaldini, — svarade Hällgren leende. — Men vi ha icke mycket här, som påminner om Italien och ingen Rosalie sjunger här om sin älskling.

— Hvad pratar du för persilja? — inföll Simon. — Inte ska' vi väl ha' qvinnfolk med oss heller? Dem tål jag inte alls, det skall jag säga dig.

— Du ser inte heller ut för att vara tåld af dem, — svarade Hällgren, — ty som qvinnotjusare tar du dig visst ut ganska slätt. Men nu är det tid att fortsätta marschen. Vi få hålla oss i skogsbygden så mycket som möjligt, tills vi nå vestra Ångermanland. Derifrån ha vi ej långt till Lappland, och sedan får Mats svara för utgången af vår marsch.

Härmed bröt man upp och fortsatte flykten.

VIII.

Fångvaktarnes äfventyr.

Innan vi följa det nybildade fribytarebandet vidare på färden norrut, vilja vi för en kort stund återvända till de båda fångvaktarne, som ännu efter ett par timmar fortforo att sofva. Snart började dock den först insomnade att röra på sig och i nästa ögonblick var han fullkomligt vaken och fann då sin kamrat insomnad med hufvudet nedsjunket mot bröstet.

— Jöns, ditt nöt, håller du vakt på det der sätet, du? — ropade han till den sofvande, som rusade upp yrvaken och försäkrade, att han sofvit endast med ett öga, så att han både sett och hört allt, som tilldragit sig inne i logen.

— Nå, hvar har du ditt gevär då? — fortfor kamraten.

— Mitt gevär?

— Ja, och fångarne?

— De ligga väl der de ligga de. Men kors i alla mina dar, hvart i Guds namn ha de tagit vägen?

— Ja hvart ha de tagit vägen, ditt kreatur — upprepade Nils förargad.

Nu blef Jöns ändtligen riktigt vaken. Han sprang fram till halmbädden, på hvilken fångarne legat, och började krafsa deri som om han trodde att de kunnat gömma sig der. Slutligen utropade han i den mest förtviflade ton:

— Gud tröste oss, Nils, de ha kanske rymt.

— Kanske, ja! — svarade kamraten i harmfullt gäckande ton. — Hvart skulle de eljes ha tagit vägen tror du? Kanske du inbillar dig att de ha blivit osynliga?

— Nej, jag tror ingenting jag, — svarade Jöns i jemrande ton.

— Men jag tror, att du är ett riktigt kräk, och när gevaldigern får reda på det här, så slår han säkert ihjäl oss, och sedan få vi nog fästning också.

— Ja gu'nå's det går nog så. Men nu vet jag huru vi ska' göra för att slippa undan något straff.

— Ja så. Låt höra då!

— Jo, vi ska ta' den der tömmen och binda hvarandra och stoppa igen våra munnar, så tror nog gevaldigern att fångarne ha gjort det . . .

— Medan vi sofvo ja, — afbröt Nils gäckande.

— Jo det vore just att laga ris åt sin egen rygg det.

— Men något måste vi väl ändå göra, om vi inte ska bli alldeles olyckliga för det här.

— Ja, vi få väl följa fångarnes exempel. Det är visst det klokaste vi kunna göra nu.

— Ska vi rymma?

— Jag har mina föräldrar i Ramsjö, och komma vi bara så långt som dit, så blir det väl någon råd, i fall gevaldigern skulle söka oss i den trakten, hvilket jag inte tror, ty han vet inte hvarifrån jag är.

— Nå, kom då innan det blir för sent, — sade Jöns och skyndade ut.

Då Ramsjö socken ligger i nordvestra Helsingland, var det icke så underligt att fångvaktarne under sin flykt kommo att följa samma stråt som fångarne tagit.

Jöns var, såsom vi redan sett, allt annat än fyndig och då hans mod var ungefär lika stort som hans fyndighet, lyckades han under flykten uppskrämma sin kamrat, så att denne slutligen var nästan lika angelägen att undkomma alla efterspaningar, som de nyss rymda fångarne voro det. Efter omkring två timmars språngmarsch kommo fångvaktarne till den plats, der fångarne rastat och aftagit sina bojor. Dessa senare voro visserligen undangömda för att icke röja flyktingarne; men af den nedtrampade ljun-gen afbrutna trädgrenar m. m. märkte man lätt att flere, personer nyligen varit här.

— Det synes, som om vi snart skulle träffa på folk, — sade därför Nils.

— Tänk om det vore rymmarne, — svarade Jöns. — Det vore allt ett präktigt kap det.

— Jo, det skulle man tro. Vi blefvo väl ihjäl-slagne af dem, om de fingé se oss; ty nu äro de nog fria från sina bojor, må du tro. Men se der borta ha vi ju en båt! Någon af bönderna från närmaste by har troligen kommit hit för att se om sina fä-bodar.

— Då är det allt bäst för oss att lufsa på, ty får någon se oss här, så går det kanske galet för oss.

— Den gången var du inte så dum, Jöns; jag tror det samma, — svarade kamraten, hvarefter de båda hjeltarne skyndade bort.

De hade emellertid ej sprungit mer än ungefär en fjerdedels mil, när de plötsligt omringades af det nybildade rövvarbandet.

— Stanna, era kanaljer, — skrek Simon och lade an på Jöns med det gevär, Mats tagit ifrån denne. Jöns blef så förskräckt, att han segnade ned till jor-

den och kunde knappt framstamma en bön om försköning.

— Tag kläderna af dem, ty sådana behöfva vi i främsta rummet, — sade Hällgren.

Befallningen verkställdes genast.

— Vriden nu vidjor och binden dem, men låt det ske fort; ty man vet inte hvem de ha efter sig, — fortfor anföraren i kall och sträf ton.

Jöns föll på knä och bad om nåd, men Hällgren svarade att han ej kunde släppa dem fria, ty då skulle de nog yppa fångarnes vistelseort.

Nils hade förhållit sig lugn tills han såg Simon och ett par af dennes kamrater närma sig för att binda honom, då grep äfven han till bönboken.

— Att bedja oss tjenar till rakt ingenting, ty vi måste tänka på oss sjelfva i främsta rummet, det borde du kunna inse, — svarade Mats.

— Men om vi lofva att aldrig säga ett ord om det här? — återtog Nils.

— Det kan man inte lita på. Vi måste binda er.

— Gud skall nog en gång straffa dig och dina kamrater för att vi lemnas här att svälta ihjäl.

— Det är mindre farligt än du tror, — inföll nu Hällgren. — Tig bara stilla en half timme och hojta sedan allt hvad du förmår, så får du nog hjälp; ty icke långt härifrån är en bonde på arbete. Men om någon af er ropar förrän vi hunnit nog långt att ej upphinnas, så måste jag låta någon af mina karlar tysta ned er på ett hårdhänt sätt.

— Det är väl så godt att göra det genast, — inföll Simon, — ty de ge nog hals, så snart vi hunnit ett par hundra alnar från dem.

— Vi få se först innan vi bruka våld, — svarade Hällgren. — Äro de bundna säkert nu, så ge vi oss af. Kommen i håg en half timmes tystnad!

Härefter skyndade banditerna bort och lemnade fångvaktarne, som ej vågade öppna sin mun till att ropa förrän en hel timme förgått. Hjelpen lät emellertid då ej länge vänta på sig, ty samme person, af hvilken Mats tagit bössan och tröjan, kom efter några få minuter för att lösa deras band. Han blef naturligtvis ganska häpen, när fångvaktarne omtalade hvad som tilldragit sig under den föregående natten, och underrättelsen om rövvarbandet spred sig genom henom lik en löpeld kring Medelpad ett par veckor innan det i kyrkorna kungjordes att fångarne rymt.

IX.

I Lycksele.

Lycksele kyrkoby och marknadsplats, som för närvarande är södra Lapplands förnämsta handelsort och liknar en mindre stad eller en köping, var vid tiden för vår berättelse bebodd endast af kronofogden, länsmannen, presten, föreståndaren för den här förlagda skytteanska lappsolan, klockaren, fjerdingsmannen och sockenskomakaren jemte deras familjer. Ingen af dem bodde dock inom den egentliga kyrkoby utan norr eller vester derom. Derfor kunde man under tiden emellan de så kallade kyrkhelgerna*)

*) Dessa högtider äro till antalet 11 utom de årliga böndagarne, hvilka stundom firades samtidigt med någon af de andra högtiderna.

vistas flere veckor i kyrkobyn utan att blifva sedd af någon menniska. Emellan kyrkan och kyrkstaden låg en tät skogsdunge, genom hvilken en smal körväg ledde till det nybyggda, ej ännu fullt färdiga templet, der dock gudstjensten firades vid de nämnda högtiderna. Följde man den omnämnda skogsdungen åt vester till, kom man till det så kallade Bångberget, en rätt ansenlig bergklint, som fått sitt namn efter sockenskomakaren, hvilken hette Bång och bodde vid bergets södra sida i en liten stuga, som ännu står kvar, fastän hon genom tillbyggnad och reparationer blifvit betydligt förändrad. Stället har nu också ett annat namn.

Kyrkstaden var för öfrigt indelad i tre hufvudafdelningar: Hamnen, Borgarebacken och Finnbacken. På den sistnämnda, som ligger vestligast, hade isynnerhet de ifrån inflyttade finnar härstammande bönderna uppfört sina kyrkstugor, hvaremot de rent svenska inbyggarna vanligen bodde i Hamnen eller på Borgarebacken, der handlandena från Umeå äfven hade sina bodar. Vid norra ändan af Finnbacken funnos till och med några lappska näfverkåtor.

Vid påsk plägade bönderna kvarlemna i kyrkstugorna matvaror, kokkärl och sängkläder m. m., som man trodde sig behöfva vid sommarhögtiderna, då det ej var så lätt att forsla sådant till kyrkstaden. Visserligen voro kyrkstugorna stängda med lås, men dessa voro af enklaste slag och kunde utan svårighet öppnas med en spik eller en krokig jernten. Sällan eller aldrig blef dock någon bestulen här, ty ärlighet var just en af innevånarnes hufvuddygder. Att bedraga sin nästa i handel räknade man likväl icke till egentliga brott mot sjunde budet.

Onsdagen den 5 Juni 1811 kommo de nu under Mats ledning stående fribytarne till Lycksele kyrkoby. De flesta af dem voro ganska medtagne efter den långa och hastiga marschen, hvarunder de icke heller gjort någon rik skörd af dyrbarheter eller matvaror. En och annan, bland dem Simon, knotade därför öfver att de blifvit förda till dessa obygder, der de kanske skulle få svälta ihjäl innan de hunno öfver till Norge. Mats tröstade dem dermed att det värsta nu vore öfverståndet och att de just nu skulle få ett ypperligt tillfälle att hvila ut efter resan och kanske äfven förstärka reskassan. För att bekräfta dessa sina ord förde han derpå sina följeslagare till en af de bästa kyrkstugorna.

— Tag nu fram nyckelknippan, Hällgren, och läs upp dörren, så ska' vi nog få lite roligt här, — sade han. — Känner jag Olof Andersson i Gransele rätt, så ha vi nog mat här för fjorton dagar eller tre veckor; ty han är bland de rikaste bönderna i hela Lycksele församling.

Hällgren var ej sen att framtaga en väldig knippa nycklar af olika storlek och form, hvilka han på olika ställen kommit öfver under resan från Helsingland. Snart var dörren öppnad, och man inträdde i stugan, der det för tillfället var mer än halfmörkt, emedan fönsterluckorna voro tillskrufvade.

— Tag bort luckorna från fönstret, Simon, — befalde Mats vidare.

— Det tror jag att vi akta oss för, — invände Simon; — ty det kan snart komma någon, som finner det misstänkt, om luckorna äro öppnade.

— Åh, du kan vara lugn, — svarade Mats; — hit kommer hvarken den ene eller den andre före

midsommarshelgen, och innan den tiden ha vi väl hunnit resa härifrån.

Sedan dessa upplysningar lemnats, ansåg sig Simon icke längre böra motsätta sig anförarens uttalade önskan, och därför skyndade han att öppna fönstret, så att rummet blef upplyst.

Mats gick under tiden att öppna det vid gafveln af tvåvåningssängen stående skåpet och framtog derutur ost, smör, torkadt fårkött, torr fisk och bröd, hvilket allt han framlade på bordet.

— Äten, pojkar, — sade han muntert. — Här ska vi må som prinsar. I den stora kistan, som står vid väggen der borta, finnes säkert ännu mer. Sängkläder ha vi i sängarna och ved i farstuskrubben. Kan man önska sig mer?

— Jo, ett par hela byxor, — svarade Hällgren skrattande.

— Det kan du ha rätt i, men tusan vet om sådana finnas att få här.

— Fins inga byxor, så fins åtminstone tyg till sådana, — inföll nu Södergren, som under tiden klättrat upp i den öfra sängen, der han hittat ett stort stycke vadmal, hvilket han kastade ned på Hällgren.

— Nej se på skraddardjefvuln, — utropade denne, — han blir en krona till karl bara han får tag i de varor, som han förstår sig på. Emellertid kunde du nog behöfva ett par byxor nu, sedan du traskat i kjol ända från Helsingland.

— Skål, pojkar, — genmälte Södergren och lyfte upp en liten bränvinskagge ur sängen.

— Der har du ju en riktig guldgrufva, — inföll Simon och ville klättra upp till Södergren.

— Men jag tänker inte släppa dig hit, din tjuf-rackare, — svarade Södergren i det han knuffade Simon, så att denne föll raklång till golvet.

— Vänta, din djefvul, så skall du få betaldt, — utropade denne förbittrad och fattade en stol för att slunga den mot Södergren.

— Lugna dig, Simon! Förstår du inte skämt, du? — sade Mats.

— Han slog mig den fan, och nu skall han ha stryk, — genmälte Simon.

— Och jag säger, att du skall sätta dig här vid bordet och tiga tills du ätit dig mätt. Gör du inte det, så låter jag ge dig spö, och är du inte nöjd ändå, så skall jag med egen hand skjuta dig. Nu har du hört din dom, och lita på att jag håller ord, om du inte lyder; ty kamrater emellan får inte något gräl ske.

— Bra sagdt, Mats, — inföll Hällgren, och då de andre instämde, fann Simon det rådligast att tiga.

— Hade jag nu sax och nål och tråd och annat tillbehör, så skulle jag snart varpa ihop några par byxor, — sade Södergren i det han hoppade ned ur sängen. — Men det är väl inte så lätt att få tag i sådana saker, kan jag tro.

— Det skall nog gå bra det, — svarade Mats, — ty nere vid torget har smeden från Tuggensele sin kyrkstuga och der finna vi nog allt så'nt der och ett helt dussin bössor till på köpet, ty han smider sådana också. Skulle vi ej finna någon tråd der, så få vi söka i borgarbodarne efter den.

Samtalet fortgick ännu en stund i samma ton, hvarefter Mats, Hällgren, Simon och Södergren samt ett par andra begåfvo sig till smedens kyrkstuga, der

de dock ej funno mer än 5 bössor, något krut och bly samt ett pressjern. Något förlägen öfver det ringa bytet tog Mats sina kamrater med sig till Borgarebacken, der en handelsbod öppnades, men här hittades endast ett par tunnor salt, en knippa lintråd och en handyxa. Denna nya missräkning satte dem i mindre godt humör; men Mats tröstade dem dermed, att de nog skulle lyckas bättre nästa gång. Deretter öppnades ännu en bod, och här funno de verkligen allt hvad de behöfde. Rikt försedde återvände de sedan till kamraterna, som efter förtärandet af innehållet af den funna bränvinskaggen insomnat på golfvet i stugan.

Redan följande dag började Södergren sin verksamhet såsom skraddare. Hans kamrater funno tiden odrägligt lång, då de ej hade något att göra. Stundom sökte de hjälpa Södergren, men han var föga tacksam därför, då de ofta nog förstörde hans arbete. Mats kände sig djupt bedröfvad öfver att hafva sjunkit till en simpel tjuf; men han ville dock ej låta de andra märka, att han fann sig mindre väl i detta sällskap. Han visade sig därför ofta uppsluppet glad som om han aldrig tänkt sig en skönare lott här i lifvet än fribytarens.

Man hade uppehållit sig i Lycksele en hel vecka, då Hällgren frågade Mats, om man ej plägade fira gudstjenst i kyrkan hvarje söndag.

— Det tror jag knappt, — svarade denne. — Men om så är, så ringer det väl, och då har visst presten något af synnerlig vigt att förkunna. Tänker du dig dit kanske?

— Jo, det är allt meningen det, — svarade Hällgren med allvar. — Södergren hinner nog få mina

kläder färdiga före söndagen, så att ingenting hindrar.

— Är du galen karl, — utropade flere. — Det vore ju att kasta sig i gapet på länsmannen.

— Åh prat, ingen känner mig här i orten.

— Men det är nog ett för djerft vågstycke, och ingenting ha vi att vinna på det, — sade Mats.

— Ha vi ingenting att vinna på det, så är jag ett nöt, — genmälte Hällgren misslynt. — Jag tror ändå att det skulle vara godt för oss att få veta, om man ännu hört någonting här om vår rymning.

— Gör som du vill, men var på din vakt att det inte går galet, — sade Mats.

— Går du i land med det försöket, så är du värre än jag, — inföll nu Simon; — men den som inte sitter här och väntar på utgången, det blir jag det.

— Vore jag inte klokare än du, så skulle jag ta mig fan gå och hänga mig i första träd; men ett trähufvud kan ju vara bra nog åt dig, — sade Hällgren gäckande. — Spring bara inte så långt att vi aldrig få reda på dig mer; ty det vore skada, om norrbaggarne icke finge se den fulaste karl i Sveriges rike.

X.

En ulf i helgedomen.

Med någon förvåning hörde Mats på söndagsmorgonen kyrkklockorna kalla folket till gudstjenst. Hällgren hade emellertid beredt sig härfpå genom att

med hvarjehanda konstens medel helt och hållet förändra sitt utseende, så att han alldeles icke kunde igenkännas såsom en af de förrymde fångarne, som nu efterlystes i alla Norrlands kyrkor. Simon hade dock ej vågat stanna inom kyrkobyn utan begifvit sig till det söder derom liggande Smedsberget, der han skulle afvakta utgången af Hällgrens vågstycke.

I kyrkan fann Hällgren knappt tjugu personer församlade. Alla tycktes de med undran betrakta honom, men han låtsade som om han ej märkt detta utan sjöng sin psalm och afhörde dagens predikan med mycken andakt.

Sedan predikan var slut upplästes kungörelserna, hvarvid Hällgren blef satt i tillfälle att få höra sitt eget signalement uppgifvas betydligt olikt hans nuvarande utseende. Af de öfrige fångarne trodde han att endast Simon skulle kunna igenkännas på den beskrifning, som i kungörelsen lemnades.

Efter gudstjenstens slut sammanträffade Hällgren på kyrkvallen med sockenskomakaren Bång, som icke försummade att inleda ett samtal med den okände för att få veta hvem han var och hvart han ärnade sig.

— Jag är född i Nyland, — svarade Hällgren med stark finsk brytning, — och der hade jag väl stannat med, om inte de förbannade ryssarne tagit landet, men se'n trufdes jag inte der mer.

— Då äro vi landsmän, — utropade Bång för-
tjust öfver denna nya bekantskap; — jag är också finne och har varit med i slagsmål med rysskanaljerna både under Gustaf den tredjes dagar och vid senaste kriget. Vid Revolaks fick jag en kula i kroppen af dem och vid Hörnefors den andra, men Bången var för seg

för dem. Du skall följa mig hem och se på de der blåbären, som de kastade på mig. Fältskärn tog ut bägge två.

— Tack; det gör jag gerna, — svarade Hällgren.

— Du tänker väl bosätta dig här i orten, efter som du har kommit öfver hit?

— Jo, det var nog meningen det. Jag har hört att det skall finnas mycket ouppodladt land här, och då tänkte jag, att det kanske fans en fläck åt mig också; ty ryss ville jag inte vara.

— Du är nog en bra karl du, ty du tycker inte om ryssar, jag tål dem inte heller och återvänder inte till Finland förrän svenska kungen har tagit igen det. Men lefver jag till den dagen, så få Lyckseleborna se sig om efter en annan skomakare, fastän jag har det ganska bra här.

Den gamle krigaren hade under samtalets gång råkat i en så upprymd sinnesstämning, att han icke längre kunde stå stilla på kyrkvallen utan gick fram och åter alldeles som om han varit färdig att marschera mot de hatade ryssarne.

— Nej, nu få vi lof att gå hem till gumman och tala om nyheter för henne — sade han ändtligen och stannade framför Hällgren. — Men för tusan hakar, du har ju inte sagt hvad du heter ännu.

— Hällgren, — svarade denne utan betänkande.

— Jaså. Hette inte en utaf de der tjufvarne så och ...?

— Jo. Lennart Hällgren, finne, tjugusju år, omkring tre alnar lång och välväxt med ljusbrunt hår och skägg, rak näsa och blå ögon.

— Ja så var det, aekurat så der. Du har ett godt minne, du.

— Ahja, bra nog; men det var också lätt att minnas det, ty jag känner karlen.

— Tusan hakar gör du så?

— Jo, han är son till prästen der hemma och är lika gammal som jag och har samma namn som jag. Det är en glad och klok pojke men en riktig skälm, som lurar så många han träffar.

— Finge jag tag i honom, så skulle han minsann få se hvem som blefve mest lurad.

— Det tror jag nog, — svarade Hällgren leende i det samma han stannade något orolig, emedan Bång tog vägen rakt åt kyrkstaden till.

— Hvarför stannar du der? — frågade Bång och såg sig om.

— Jag måste se mig omkring för att hitta tillbaka, — svarade Hällgren lugnt. — Bor du i sjelfva kyrkbyn?

— Nej, der borta, — svarade Bång och pekade åt Bångberget till.

— Jaså, — sade Hällgren och tog åter ut fulla steg.

— Hurudan länsman ha ni här? — frågade han efter en kort stunds tystnad.

— Jo, det är nog en dugtig karl, — blef svaret; — så komma de der tjufvarne hit, så råka de nog snart fast.

— Hit komma de nog inte; ty här finnes väl inte mycket att stjåla.

— Det var allt misstag på koncepterna det, sa' prästen, då han tagit kortleken med sig på predikstolen. Det är inte så fattigt här som folk i allmänhet tror. Finge de der rackarne tag i kyrksilfret, så skulle de nog vara belåtne. Men det är ändå inte

mycket att tala om. Finge de tag i de rikaste lap-
parnes penningar, så blefve de riktigt belåtna.

— Om kyrksilfret är förvaradt i kyrkan, så blir
det ju ganska lätt för ett så starkt tjufband att
taga det.

— Åh, det är min sann inte så lätt som du
tror det.

— Låt så vara, men det har väl inte varit så
lätt för de der rackarne att komma in i kyrkorna i
Ångermanland och Jemtland heller må du tro; men
likväl lära de ha stulit der på flere ställen.

— Att komma in i kyrkan är just ingen troll-
konst, men att hitta kassakistan och silfret der, det
är just deri knuten ligger.

— Det lär väl bli en smal sak för de der kar-
larne att genomsöka både kyrkan och sakristian tän-
ker jag.

— Inte så smal heller skall jag tala om för dig,
ty under golfvet i sakristian ha vi två källare, den
ena för nattvardsvinet och en del andra saker, den
andra för kyrkkassan och silfret. Till den första
källaren kan hvilken som helst hitta vägen, men till
den andra skulle inte ens kung Salomo i all sin vis-
dom funnit luckan, det kan jag svärja på.

— Det vore väl fan så konstigt det, om hon inte
är osynlig.

— Jo, det är just precis det hon är.

— Hör du Bång, du ljuger allt bra, du. Kan du
visa mig huru man gör en osynlig källarlucka, så be-
står jag ett halfstop bränvin på dig, men kan du inte,
så ljuger du.

— Ljuger jag? Det vore väl tusan hakar det, då
jag sjelf har varit med om att göra luckan. Det var

inte så stor konst må du tro. Vi gjorde luckan till vinkällaren först, och den är bra stor, så att vi fingo skära af fem golfplankor för att få plats för henne. De tre mellersta af dem utgöra luckan till den andra källaren, men det ser ut som om det vore golfvet.

— Det var listigt utfunderadt, men huru kan man öppna luckan?

— Man tar bara i en jernring, som hänger under mellersta plankan och lyfter upp, så ser man genast trappan till penningkällaren.

— Ja, nu hör jag att jag förlorat och måste bestå ett halfstop på dig. Men det var ju en karl härifrån också bland de der rymmarne, han tar nog reda på både det ena och det andra.

— Han vet ingenting om de här luckorna, ty de sattes dit ett par månader innan han skickades härifrån.

De samtalande hade nu hunnit fram till Bängs stuga. Hällgren stannade ett par timmar hos det gästvänliga och pratsamma folket, som till och med erbjöd honom att stanna öfver natten. Denna inbjudan afslog han likväl under förebärande af viktiga affärer, som redan samma afton kallade honom till det tre fjerdedels mil söder om Lycksele kyrka belägna Hedlunda. Bång erbjöd sig då att följa honom dit, men äfven detta afböjdes. Hällgren lofvade emellertid att återkomma om en högst två veckor. Härmed tog han afsked och återvände till sina kamrater, hvilka redan med oro väntat honom länge nog.

— Nå, det var då väl att du kom, — utropade Mats, så snart Hällgren trädde in i rummet. — Huru låter det?

— Alldeles förbannadt, — svarade Hällgren med låtsadt allvar. — De ha redan fått spår på oss.

— Åh fan, då är det bäst att göra som Simon, packa ihop och ge sig i väg, — sade Södergren.

— Spring du för tusan om du vill, men eljest är det inte så farligt heller, ty ingen vet att vi hunnit hit ännu. Presten sökte nog på bästa sätt beskrifva oss, men på mig passade det visst icke riktigt in, ty ingen tycktes hysa den aflägsnaste misstanke mot mig. Det blef naturligtvis stor uppståndelse, när presten förkunnade den stora nyheten om vår flykt, men jag blandade mig ej uti de undrandes tal. I stället träffade jag en mycket hygglig skomakare, som bjöd mig hem till sig och lemnade mig många värdefulla upplysningar om förhållanden här i orten. Det kostade mig ett halfstop bränvin, som jag dock skulle sluppet betala, om jag velat vara njugg. Hade han inte varit så ifrig att prata, så hade jag kanske skämt bort alltsammans för mig, men nu blefvo vi de allra bästa vänner i verlden, och om en vecka skall jag helsa på honom igen. Men det besöket torde nog torka in menar jag.

— Jo, du är skön du, — sade Mats skrattande. — Det är väl Bången, som du nu har ljugit full.

— Ja, Bång hette han, men ta mig fan sade jag inte mer än hälften sanning till honom.

Sedan Hällgren nu berättat sitt samtal med Bång, hvilken berättelse helsades af banditerna med mycken munterhet, frågade Mats, om Bång äfven talat om honom.

— Jo, det kan du lita på.

— Hvad sade han då?

— Han påstod att du nog skulle sluta i galgen en vacker dag, ty du var den värsta skojare han kände.

— Det hörs nog att han inte kände dig.

— Fan i mig tänkte jag inte det samma, då han sade det, — svarade Hällgren skrattande.

— Jag hoppas emellertid att Bångens spådom inte skall gå i fullbordan, — återtog Mats, — åtminstone inte förrän jag hunnit betala vissa personer för gammal ost, som man säger.

Mats gick sedan sjelf att återkalla Simon. Under tiden berättade Hällgren om de dubbla luckorna i sakristian, och man beslöt att snart göra en påhelsing der. Mats skulle dock ej erhålla någon under rättelse derom, ty man misstänkte att han ej skulle tillåta ett inbrott i hemortens kyrka, då han ej kunnat förmås att deltaga i något sådant, der man förut varit fram. Emellertid skulle man ej göra något förrän om en vecka eller så omkring, då folket hunnit lugna sig något och på grund deraf ej skulle vara så vaktsamt som under de första dagarne efter kungörelsens uppläsning i kyrkan. Under tiden roade man sig med kortspel, när man inte hjälpte Södergren att sy.

Nära två och en half vecka hade förflutit sedan Mats och de andra banditerna kommo till Lycksele, men ännu hade man ej i denna trakt funnit något spår af dem. Man började därför hoppas att de alldeles icke efterlängtade främlingarne antingen skulle hafva styrt kosan till någon annan ort eller redan blifvit gripna. Denna förhoppning började redan öfvergå till visshet, innan man en vacker dag märkte att ett af sakristians fönster var utslaget. Genast fattade man då misstankar att bofvarne redan hunnit göra en på-

helsning i kyrkan. Denna förmodan besannades också, när man inträdde i helgedomen: den som »osynlig» ansedda källarluckan var öppnad och hela kyrkkassan försvunnen. Kyrksilfret hade deremot helt och hållet undgått fribytarnes roflystnad, ty församlingens pastor hade tagit det till sitt hem att der förvaras.

Sedan man gjort denna föga angenäma upptäckt, började man en undersökning i kyrkstugorna och fann då, att tjufbandet antagligen vistats ett par veckor eller ännu längre i kyrkbyn. Nu hade banditerna emellertid redan för en eller ett par dagar sedan begifvit sig derifrån och stodo ingenstädes att finna.

XI.

Ännu en gång hos Spå-Sissel.

Mycket tidigt på morgonen efter det stölden i Lycksele kyrka föröfvats lemnade Mats med sitt följe kyrkbyn. Innan afresan skedde omtalade han för kamraterna, att han tänkte föra dem en annan väg än den genaste till gränsen, men då den krokväg som blefve en följd deraf ej öfverstege två mil, så hoppades han, att ingen skulle vara obenägen att följa honom, helst det vore tillfälle att komma öfver rätt mycket i Arfräsk, dit han ämnade sig. Ingen gjorde någon invändning häremot. Man begaf sig därför till Umeelfven, vid hvars strand man hittade ett par båtar, som genast lösgjordes, och så lemnade man Lycksele, der man under sexton dagar lefvat mycket godt.

Vid middagstiden kommo banditerna fram till anförarens forna hem. Mats var dyster till sinnes och ovanligt tyst. När han återsåg sin moders stuga, kunde han knappt återhålla tårarne. Men så tänkte han på de personer, som voro förnämsta orsaken till hans nuvarande förnedring, och då vaknade hämdkänslan åter i hans bröst.

Ungefär en åttendedels mil från byn slogo banditerna sig ned för att invänta aftonen, då Mats öfverlemnade befälet åt Hällgren och gick ensam åt byn till.

— Om jag inte kommer igen innan morgonen, så är det bäst att resa vidare, — sade han till Hällgren i det han gick bort.

Tio minuter härefter stod han vid Spå-Sissels bekanta stuga. Sissel hade redan gått till sängs, men Mats bultade på tills hon vaknade.

— Hvad är det här för ett okristligt väsen? — skrek gumman der inne. — Får man nu inte vara i fred om nätterna heller?

— Lugna dig, Sissel! Det är väl inte så farligt heller, — svarade Mats.

— Hvem är det?

— Känner du inte igen gamla bekanta på rösten, så skynda dig att öppna dörren.

— Åh kors i all min dar, är det verkligen du, Mats, — utbrast den gamla qvinnan, när hon blef varse den inträdande fridstöraren.

— Jo, jo men du, hvem skulle det annars vara? Du tror väl inte att jag går omkring och spökar heller?

— Men huru i all verlden har du kommit hit?

— Det är en lång historia, som jag skall tala om en annan gång.

— Har kungen benådat dig kanske?

— Åhnej, så nådig är han nog inte. Jag har naturligtvis rymt. Men låt mig nu veta hur det står till här i byn!

— Kors att du har sluppit undan ändå! Jo, nu är det riktigt bra här, må du tro.

— Är Lisa gift?

— Inte riktigt ännu, men det är på god väg, om inte presten ljuger.

— Har det lyst för henne?

— Jo, jo, men, två gånger.

— Åh fan!

— Jo, nu skulle du träffa Petter, så skulle du få se att han inte skulle grina litet åt dig.

— Har du sett honom nyligen?

— Jag såg honom på lysningskalaset.

— Var du också bjuden dit?

— Åhnej, så galet var det väl ändå inte, men jag kom händelsevis dit, och då kunde de inte för skammens skull låta mig gå utan att få något af välfägnaden, förstår du. Kanske tordes de inte heller, ty jag kunde ju ha förtrollat bruden, om de varit ovänliga mot mig. Jag tror inte, att det hade varit så svårt att göra det.

— Nå, hur såg Petter ut?

— Han var fin och grann som en prins och så högfärdig, att han knappt såg på mig.

— Talte de om mig någonting?

— Ja, det var en sak det, du fick allt dina fiskar varma af Olof Persson och Erik Larsson. De voro mycket glada öfver att du fått respass, så att du inte

snart skulle komma igen, för du var den mest inbundne krabat de hade sett.

— Tänk om I hade fått honom till måg, — inföll nu Petter skrattande.

— Prata inte dumheter, — svarade Erik Larsson. — Tror du att jag någonsin skulle ha tillåtit min dotter gifta sig med en sådan der.

— Hvad sade Lisa om detta? — frågade Mats.

— Hon sade inte ett ord utan blef alldeles röd i ansigtet och såg ned i tallriken och åt som om hon aldrig sett mat på ett halft års tid, men det syntes som om hon bara tuggade utan att svälja, ty det var nästan lika mycket kvar på tallriken, då hon slutade, som när hon börjat. Hade inte de andra varit så pass påstrukna som de voro, så hade de kanske börjat fundera på det der.

— Jaså, — sade Mats och blef sedap tyst ett par minuter. Slutligen sporde han när bröllopet skulle stå.

— På midsommardagen, — blef svaret, — och ett riktigt storbröllop skall det bli, ty både länsmannens, prestens och klockarens äro bjudna, utom de närmaste grannarne och släktingarne.

— Skall bröllopet hållas här eller i Lycksele?

— I början var det nog meningen att hålla det i Lycksele, men sedan lära de ha ändrat sig, så det kommer att bli här i stället.

— Det var dumt det. Har du hört hvarför de ha ändrat sig?

— Det lär vara för att kunna slå två flugor i en smäll, som man säger.

— Hvad menar du med det?

— Jo, Petter skall väl taga emot både sin fars och sin svärfars hemman efter bröllopet, och då må-

ste man i alla fall kalla hit länsmannen för att uppsätta något slags skrifvelse, så att de gamla få sin lott bestämd till döddagar. Det blir naturligtvis billigare att låta honom göra det, när han är här på bröllopet än om de skulle enkom kalla hit honom.

— Och Lisa är nöjd med tillrustningarna?

— Hon är väl så illa tvungen att lyda sin egen far.

— Tack för upplysningarne, Sissel. Om det skulle bli ett bröllop utan brud, så har du väl ingenting deremot, kan jag tro.

— Inte just det, men du bör akta dig, så att de inte få tag i dig.

— Jag är inte rädd, ty jag har ett dussin väpnade kamrater att ställa emot dem.

— Då har du väl kommit för att hämnas?

— Naturligtvis, men tig bara om lifvet är dig kärt, — svarade Mats i det han framtog några silverslantar och räckte dem åt Spå-Sissel, hvarefter han återvände till sina väntande kamrater.

XII.

Bland röfvare.

Det hade varit ett ovanligt fläng och stök, bak och byk hos Erik Larssons under de två senaste veckorna. Pigor och hjälpqvinnor hade sprungit om hvarandra som yra höns och gjort sitt bästa att vända upp och ned på hela huset, hvilket dock icke riktigt lyckats; men detta var sannerligen ej deras fel. Nu

hade man emellertid allting färdigt till den stundande festen, i bryggstugan stodo fyra tunnor öl och svagdricka och ett fat bränvin, i visthusboden sågos stora högar af korn- och rågbröd samt fläsk-, får- och nötkött både färskt och torkadt, torkad fisk i knippor om ett par lispund hvardera, i en stor kista på vinden hade man nedlagt skorpor och kringlor, i en annan tårtor, gorån och mera dylikt, hvilket allt väntade på bröllopgästerna.

Lisa hade icke deltagit i bröllopstillredelserna, utan endast sett på huru de andra arbetade. Om hon var glad eller icke, det kunde ingen bli rätt klok på, sades det, ty hon talade sällan med någon. På midsommaraftonen, som detta år inträffade en söndag, fick hon det infallet att vilja aflösa vallgossen för en dag. Detta var emellertid icke så ovanligt, ty under föregående somrar hade hon ofta gjort på samma sätt och nu ville hon för sista gången vara vallflicka, sade hon. Petter ville göra henne sällskap, men hon svarade, att det då inte vore något nöje att vara i skogen.

— Men tänk, om de der rymmarne, som de nu tala om så mycket, få tag i dig, då blir du alldeles olycklig, — sade Petter.

— Det blir väl inte bättre om du följer med. Inte kan du reda dig ensam mot tretton. För öfrigt äta de väl inte upp mig heller, om jag träffar dem.

— Nej, men de kunna rövva bort dig.

— Ja, då blefve det inte något bröllop här i morgon, och det kanske vore det bästa. Men de lefva nog inte på att rövva folk de der rymmarne.

— Nej, det är nog sant, men för en ensam flicka är det nog riskabelt att möta dem.

— Jag hör nog att du vill skrämma mig, men det går inte, och inte får du följa mig heller, om du också diktar ihop ett helt dussin röfvarhistorier, för jag tror ändå inte på dem, skall jag tala om för dig.

— Presten har ju sagt det, och då måtte det väl vara sant, vet jag.

— Det är väl inte Guds ord allt hvad presten säger.

— Är du tokig, Lisa? Tror du inte att presten talar sanning?

— Nå, så låt dem komma då. Du får väl söka igen mig, »när det lider till qvällen», som det heter i visan, och är du inte nöjd med det, så vet jag ingen lefvande råd.

Härmed vände Lisa sin fästman ryggen och började hojta och tralla som en äkta valljänta, medan hon dref kreaturen fram på den breda »fäladsvägen». Men när hon hunnit så långt från hemmet, att ingen der kunde höra henne, vardt hon småningom allt mindre högljudd och det glada hojtandet förbyttes snart i en vemodsfull melodi, hvilken föga tycktes stämma öfverens med det muntra lif som rådde omkring henne, der tusentals bevingade sångare stämde upp sina morgonhymner i löf- och barrträden. Men Lisa tycktes ej hafva öga och öra för naturens skönhet. Hon lät korna gå alldeles som de ville och följde maskinmessigt efter dem. Slutligen kom den vackra vallflickan i håg en visa, som hennes moder en gång sjungit för henne, och hon började, utan att riktigt hafva tänkt derpå, sjunga den samma.

»Sommarens fröjd är kort,
Rosorna vissna bort.
Men uti trogen barm,
Blir kärlek varm.

Lifvet skall släckas ut,
 Guldet blir mull till slut,
 Kärleken blott består,
 När allt förgår.

Derför ännu jag tror,
 Ingen på jorden bor,
 Som hjertan skilja kan
 Ifrån hvarann.»

— Nej, det har du, så sant jag lefver, rätt uti,
 — ljud det nu i närmaste busksnår såsom svar på
 Lisas sång, och i nästa ögonblick stod Mats framför
 henne på vägen.

— Herre Jesus är det du Mats, — utropade hon
 förskräckt.

— Ja, som du ser, Lisa, — svarade han och räckte
 henne handen. — Tack för visan! Den var mycket
 bra, alldeles som om jag skulle ha gjort den sjelf.
 Jag skulle också vilja sjunga en visa och den skulle
 låta så här:

Den unge Mats han tjente
 På rike mannens gård,
 Och allt hvad husbond' hade
 Det tog han i sin värd.

För lönen ej han tjente
 På rike mannens gård,
 Han tjente för hans dotter
 Allt med de ögon blå.

— Huru det sedan gick, det vet du nog. Nu har
 jag flytt ifrån mina förföljare och nu frågar jag dig
 inför Gud om du vill bli min hustru. Ännu är jag
 hederligare karl än din blifvande svärfar och jag skall
 blifva den bästa man du kan önska dig. Vi resa öf-

ver fjellen till Norge, der ingen menniska känner mig och vet att jag varit en fånge. Der skall jag skaffa mig ett nybygge och arbeta för oss båda. Du vet att jag kan arbeta, och det skall gå så lätt, då jag får arbeta för dig Lisa, för dig, som jag har älskat mer än mitt lif, det vet du nog.

Han talade häftigt och slöt Lisa i sin famn som om han ville bära bort henne på sina starka armar.

— Släpp mig och låt mig gå hem, — bad Lisa och ville slita sig lös.

— Nej, nu skall du aldrig lemna mig. Vill du inte göra en olycklig menniska lycklig?

— Det är för sent, Mats.

— Nej, ännu icke, ty du är inte vigd ännu, det vet jag, och aldrig skall du tillhöra Petter, det svär jag vid Gud och allt heligt, ty du får icke bli olycklig så länge jag kan försvara dig.

— Mats tänk på hvad du gör och låt mig gå.

— Nej, Lisa, jag släpper dig inte, så länge jag får behålla lifvet. Hvarför tror du att jag kommit hit, om inte för din skull?

— Mats, för Guds skull gör mig inte olycklig.

— Var inte rädd, följ mig bara, så har du ingenting att frukta. Du skall få allt hvad du vill ha, men du måste bli min, jag dräper den som vill taga dig ifrån mig. Ack Lisa jag tänkte bli rik en gång för att kunna skänka dig allt hvad jag egde och mig sjelf på köpet, men det gick på tok, som du vet och nu måste du ta mig ändå. Jag skall nog bli rik med tiden. Följ mig bara och låt hvem som vill bosätta sig i Arfträsk, ty ingen välsignelse väntar dig der.

— Nej, Mats jag vill inte följa dig.

— Då tar jag dig ändå, antingen du vill eller inte. Mina kamrater äro inte långt borta, och om jag kallar dem, så skola de bära dig hvar jag vill. Men de kanske äro mindre ömsinta än jag. Skall jag kalla dem hit?

— Har du kamrater också?

— Ja, tolf stycken riktiga skurkar. Det är bland sådant folk din far och Olof Persson fört mig.

— Och till dem vill du äfven föra mig.

— Nöden har ingen lag, men du skall snart slippa ifrån dem, och så länge du är bland dem skall ingen kröka ett hår på ditt hufvud, så vida du lyder mig, ty jag har högsta magten bland dem. Vill du följa nu?

— Du tvingar mig ju, men det är orätt.

— Jag vet det, men då du inte vill följa med godo, så måste jag bruka våld, ty jag kan inte lefva utan dig.

— Och ändå måste du det, ty du inser väl att det är omöjligt för mig att göra som du vill.

— Vi få väl se det framdeles, — sade Mats i det han förde Lisa med sig längre in i skogen. Sedan de gått omkring 300 meter såg Lisa flere män, som lågo i ljungen vid foten af en backe och solade sig. En liten stockeld var upptänd midt i lägret, och på elden stod en kopparkittel och kokade så häftigt att vattnet gång efter annan pöste öfver. Ett stycke skild från kamraterna stod en ovanligt ful karl med bössa i handen och spejade åt alla håll som om han fruktade att blifva öfverraskad af rättvisans handtlangare. Mannen i fråga tycktes också vara särdeles lämplig att vakta, ty han var så vindögd, att han såg med ena ögat åt vester och det andra nästan rakt i öster.

Läsaren har antagligen redan i honom igenkänt vår gamle bekante, Simon.

När Mats och Lisa anlände, glömde Simon för ett ögonblick sin vaktgöring för att begäpa den vackra flickan.

— Hör nu pojkar, nu ska ni få se på fan så'n vacker flicka han har skaffat oss, — utropade han med ett otäckt grin.

— Det står inte något oss på henne, — svarade Mats buttert. — Det är min fästmö.

— Hon skall nog fan bli fästmö åt flere med, — påstod Simon fräckt.

Nu brast Lisa ut i gråt, hvarför Mats rusade emot Simon för att med våld bringa honom till tystnad; men innan han hann fullborda denna sin afsigt framträdde Hällgren, som nu för ovanlighetens skull syntes mycket allvarlig.

— Lugna dig, Mats, och låt mig tala med dig ett par ord, — sade han och förde Mats afsides, sedan han först hotat att skjuta i hjäl den, som vågade att med sitt minsta finger röra vid den förskrämda flickan.

— Säg mig nu huru det förhåller sig med den der flickan, — återtog han sedan de kommit tillräckligt långt bort att ej höras af de andra. — Låt oss för en gång vara fullt uppriktiga mot hvarandra, det är nog bäst för oss båda. Hvad tänker du göra med henne?

— Jag tänker gifta mig med henne, då jag kommer till Norge, — svarade Mats.

— Men du känner väl henne förut?

— Ja.

— Nåväl, berätta då din kärlekshistoria!

Mats omtalade nu det mesta af sin lefnadshistoria, och när han slutade, föreslog Hällgren att han utan vidare ceremonier skulle låta sammanviga sig med Lisa.

— Men det går hon väl inte in på ännu åtminstone, — sade Mats.

— Den saken vill jag åtaga mig, — svarade Hällgren. — Och när vigseln är förrättad, så lemnar du utan vidare det här sällskapet, der du aldrig borde ha varit; ty dertill är du verkligen för litet skurk ännu. Nog är jag en lättsinnig krabat, som du vet, och många syndar har jag på mitt samvete, men nog tycker jag mig ändå vara bra mycket hederligare karl än ett sådant djur som Simon och en del af de andra också. Hvad skall då icke den stackars flickan tycka, som inte har varit tillsammans med sådant folk förr.

— Ja, det är nog sant som du säger; men hvad skall man göra? Jag vill inte släppa henne, ty hon är den enda, som kan göra mig lycklig, och gifter hon sig med Petter, så blir hon olycklig, ty hon vill inte ha honom, det vet jag bestämdt.

— Nå då gifter du dig med henne genast och reser din väg innan i morgon.

— Det är ju omöjligt.

— Åhnej, jag skall viga er.

— Är du tokig?

— Nej, det är mitt fulla allvar och inte något skämt. Jag är prestson och bör således kunna vigselformuläret; och när kalaset är undanstökadt, skall du få pass och vigselattest med, så att du kan resa hvart du behagar. Du skall inte tro att jag är någon klåpare att skriva sådana der saker, det är just min starka sida, som du snart skall få se. Men du

får nu helt och hållet följa mina föreskrifter, om du vill att allt skall aflöpa väl för dig.

Härefter tog Hällgren Lisa afsides och samtalade mycket länge med henne och fick derunder veta, att hon verkligen älskat Mats ända från barndomen och att hon icke ens nu, då han gjort så många ogerningar, kunde hata honom. Sedan Hällgren bragt det så långt var det med hans oerhörda öfvertalningsförmåga icke synnerligen svårt för honom att framställa Mats såsom nära nog ett helgon, som det stode i Lisas magt att antingen göra lycklig eller olycklig, ja han till och med påstod att Lisa genom att öfvergifva honom och återvända till sina anhöriga skulle göra en stor synd, ty det hette i bibeln att den, som kan göra godt och icke gör det, han gör synd. När Lisa nu yttrade, att hon funne sådana ord i en röfvars mun något besynnerliga, fick hon den öfverraskande upplysningen att Hällgren alldeles icke var någon röfvar utan en prest, som de tvingat att följa dem ända ifrån Medelpad. Härefter kommo hans ord att väga alldeles otroligt tungt och slutet blef, hvad hvarken Mats eller någon annan än Hällgren skulle ha väntat, att Lisa förklarade sig villig att låta sammanviga sig med Mats. I enlighet med sin sjelftagna roll iklädde sig nu Hällgren en gammal prestkappa, som han kommit öfver i Borgsjö kyrka i Medelpad, samt prestkrage. Hans kamrater undrade väl hvad detta skulle betyda; men de tego likväl, emedan de väl visste att Hällgren alltid hade en bestämd mening med sina företag och beräknade med noggrannhet deras följder. Det blifvande brudparet fördes till ett ställe, der skogen bildade liksom en naturlig löfsal. Här uppstämde Hällgren med dju-

paste allvar en af de i denna tid brukliga bröllopspsalmerna så lydande:

»Vi önska vår brudgum och brud
Gud Faderns eviga nåde:
Han gifve dem lycka uti sin skrud
Och vände från dem all våde!

Tobie enge!, som bortdref
Den äktenskapsdjefvul onde,
Han binde honom också för er,
Att han ej slippa kunde
Eller skada någon stunde, o. s. v.

(Se gamla psalmboken nr 328.)

Härefter vidtog vigselakten, som ackompanjerades af trädens bevingade sångare. Hällgrens vackra röst ljud högtidlig och mächtig så att till och med de förhärdade brottslingar, som voro hans åhörare, kände sig allvarligt stämda, och när han uttalade välsignelsen öfver de nyvigda, trängde ett par tårar fram till och med i vigselförrättarens egna ögon. Den egendomliga akten slutade med ett djupt gripande tal af Hällgren, vid hvars slut knappt fans ett torrt öga bland de församlade. Till och med Simon mumlade, att Hällgren var en satans karl, som kunde narra sjelfva fan att gråta.

Hällgren aftog nu sin presterliga dräkt och gick ett stycke ifrån de andra. När han efter en kort stund återkom, lemnade han ett som det tycktes äkta pass för Mattias Ambrosius Jönsson och hans hustru Lisa Johanna Larsdotter.

— Men det är ju, inte våra rätta namn, — invände Mats, sedan han genomläst papperet.

— Det gör ingenting, både du och din hustru

ha fått behålla edra rätta namn och fått ett på köpet för att inte bli misstänkte, — svarade Hällgren.

Härefter framtog han en bundt större och mindre sedlar till ett värde af omkring ett tusen riksdaler banko och öfverlemnade denna summa med en artig bugning till Lisa.

— Se här min bröllopspresent, — sade han, — och skulle du en dag få höra att Hällgren icke i alla hänseenden talat sanning för dig, så döm honom icke så hårdt ändå, ty han tror att han i dag gjort en god gerning. Res nu bort med din make till ett annat land, ty oskuld och fromhet trifvas ej väl i detta sällskap. Du lemnar en egoistisk fader och ett betydligt arf efter dig, men du kan göra det med godt samvete, ty du räddar derigenom en själ från förderf. Med dessa penningar skolen I båda kunna skaffa er ett eget hem och en fridfull ålderdom, om de rätt användas. I mina händer skulle de snart ha varit förstörda, ty hushållningen har aldrig varit min starka sida. Se så, Gud välsigne er! Och drag nu hin i våld, för eljest blir det här tråkigt i längden.

Mats och Lisa tackade för den erbjudna gåfvan, som de i början ej ville emottaga, men Hällgren tvingade dem dertill.

Simon och hans kamrater hade under tiden icke varit sysslolösa utan slagtat en ko af Olof Perssons hjord, hvilken vaktades af Sjul. Denne hade sedan han drifvit boskapen till skogs sorglöst följt den, dit den ville gå. Under tiden sjöng han en svensk visa, som Mats en gång lärt honom och som han ansåg vara alldeles förträfflig, emedan hennes melodi var särdeles munter.

»Och gubben och gumman de trätte en dag,
 Hej hopp, trätte en dag,
 Och gumman slog gubben med slefven ett slag,
 Tjo hej, med slefven ett slag.

Och gubben vardt arg uppå käringen sin,
 Hej hopp, på käringen sin
 Och stoppade henne i badstugan in,
 Tjo hej, i badstugan in.

Och gubben han log, när han dörren slöt till
 Hej hopp, när han dörren slöt till:
 »Här skall jag dig röka så brun som en sill,
 Tjo hej, så brun som en sill.»

Men käringen skratta åt gubben så godt,
 Hej hopp, hon skrattade blott:
 »I badstugan tuktas jag inte så brådt,
 Tjo hej, inte så brådt.

»Af röken jag lider ej ringaste nöd,
 Hej hopp, ej ringaste nöd;
 Nej deraf jag blifver blott frodig och röd,
 Tjo hej, blott frodig och röd.

»Men mjölk, kött och grädde och färskt smör och bröd,
 Hej hopp färskt smör och bröd,
 Det är för din käring den säkraste död,
 Tjo hej, det blifver min död.»

Ur badstugan gubben tog käringen sin,
 Hej hopp, käringen sin
 Och lät henne stiga i kammaren in,
 Tjo hej, i kammaren in.

Och kött fick hon äta, och färskt smör och bröd,
 Hej hopp, färskt smör och bröd,
 Och deraf vardt gumman så fet och så röd,
 Tjo hej, så fet och så röd.

När gubben det såg, blef han tusan så grön *)
 Hej hopp, gubben vardt grön,
 Tog gumman i håret och drog'na till sjön.
 Tjo hej, drog gumman till sjön.

Och gubben han högg sig på backen en stång,
 Hej hopp, en tolf alnars stång
 Och petade käringen långt ifrån land,
 Tjo hej, långt ifrån land.

Och käringen slog nu på näsan en knorr,
 Hej hopp, på näsan en knorr
 Och for ned till bottnen, så att det lät: »porr»,
 Tjo hej, så att det lät »porr».

Att käringen dödde ej gubben förtröt,
 Hej hopp, ej gubben förtröt,
 Han snöt sig och sade: »Nu vardt hon nok blöt»,
 Tjo hej, »nu vardt hon nok blöt».

Och se'n fick han lefva i ro och i fred
 Hej hopp, i ro och i fred,
 Ty så bör man göra, när gumman är led,
 Tjo hej, när gumman är led».

Slutet af visan helsades af ett rått skratt, som väckte Sjul ur hans sorglösa drömmar. Förskräckt såg han sig omkring och märkte nu att Simon höll på att slagta skällkon.

— Åh Herre Jubmel skall han slagta husbonds bästa ko, — utropade lappen häpen öfver denna oerhörda djerfhet hos den främmande karlen.

— Håll käften! Eller slagtar jag dig med, lappdjefvul, — svarade Simon.

Denna hotelse skrämde Sjul till den grad, att han slängde af sig kântnen och sprang hem för att

*) Mycket vred.

berätta hvad han sett. En af banditerna, som förstod att han skyndade efter hjälp, aflossade ett skott på honom men träffade icke. Man skyndade därför att taga det bästa köttet af kon och vände tillbaka till Hällgren och Mats för att omtala hvad som händt. Hällgren blef mycket förargad öfver Simons åtgörande, men sade dock icke mer än att denne vore ett riktigt nöt, som aldrig borde ha fått slippa ur rättvisans klor. Sedan tillsade han kamraterna att genast bryta upp för att göra de nygifta sällskap ett stycke på vägen.

Lisa förundrade sig öfver att Hällgren, som sjelf sagt sig vara banditernas fånge, nu tycktes vara deras anförare; men hon erhöll strax upplysning om att han under hela tiden varit deras rådgifvare under den uttryckliga domen öfver sig, att om det märktes att han gaf något råd med beräkning att sjelf komma lös, så skulle de sticka ut hans ögon och afskära hans tunga.

— Men det var ju förskräckligt att de kunna vara så grymma, — utbrast Lisa med rysning.

— Ja, mitt vackra barn, du ser att min lott är bra mycket sämre än din; men jag klagar inte ändå öfver hvad som sker, — svarade Hällgren med väl spelad undergifvenhet under ödets lag.

En half timme senare var man färdig att bryta upp; men det var redan afton och därför beslöto de att hvila öfver natten strax söder om hemmanet Arfliden, der en tjärndal fans, som gaf dem tak öfver hufvudet och i öfrigt var särdeles lämplig lägerplats.

Redan vid half tre-tiden på morgonen hörde de utställda vakterna att folk nalkades söder ifrån och

denna sin upptäckt skyndade de att meddela för de sofvande kamraterna.

— Fram med bössorna pojkar, — kommenderade Hällgren lugnt; — och du Mats ge dig genast af härifrån med din unga brud, ty det här kan komma att gå hett till.

— Hvad i Guds namn är det? — sade Lisa ängsligt.

— Åh, det är ingenting, — svarade Mats. — Kom bara och följ mig, ty det kommer folk hit.

— Men de ladda ju bössorna. Hvarför göra de det?

— Bry dig inte om hvad de göra utan kom bara!

— Nej, jag kan inte gå härifrån. De skjuta kanske ihjäl pappa och de andra med.

— Hvar har du kulorna, Södergren? — frågade nu Simon.

— Kulorna? Aj, för fan, dem glömde jag, der vi lågo sist, — svarade Södergren.

— Åsna! — utropade Hällgren ur stånd att beherska sig längre. — Tag Lisa och spring med henne så långt du kan, — fortfor han vänd till Mats; — men låt det gå fort, ty det är ingen tid att förlora. Vi komma snart efter hela hopen, då vi inte kunna försvara oss.

Mats tog Lisa på sina armar, utan att lyssna till hennes böner om att låta henne stanna kvar ännu en stund, och började springa åt Arfliden till. Men han hade icke hunnit mer än femtio steg från kamraterna, när en kula for hvinande genom luften och knallen af ett skott hördes i samma ögonblick Mats släppte sin börda och sjönk ned till jorden under utropet: — Hjelp mig, jag är skjuten!

Ett par af hans kamrater kommo genast till för att bära honom undan, medan de andre försvarade sig mot de anlända männen från Arfträsk.

— Farväl Lisa, — sade Mats och räckte den gråtande flickan sin hand till afsked. — Nu måste vi skiljas, men inför Gud är du min, och du kan icke tillhöra någon annan, så länge jag lefver. Återvänd till ditt hem och vänta mig åter om tio år eller förr, ty inte dör jag af det här såret, må du tro, det helar nog snart, bara jag får komma i ro. Farväl och glöm mig ej.

Hon lutade sig ned öfver den sårade och kysste honom, hvarefter de skildes åt och Lisa skyndade tillbaka till sina anhöriga, hvilka nu voro i häftig strid med banditerna.

— Se här ha vi Lisa, — utropade Petter glad, när han fick se sin utkorade.

— Nå det var då för väl det, — inföll Erik Larsson, — då kunna vi låta de der satarne springa hvar till vilja. Länsmannen får väl taga reda på dem, om han har lust till det. Vi kunna vara glada att de inte ha skjutit i hjäl någon af oss under den här bataljen.

— Och vi, som skulle haft bröllop i dag, — sade Petter.

— Ja, det få vi nog skjuta upp till i morgon det, — svarade Erik Larsson. — Den som väntar på något godt, väntar aldrig för länge.

— Det blir hvarken i dag eller i morgon och inte sedan heller, — sade nu Lisa, som hittills tegat.

— Det vore väl hin det, då det redan har lyst för er och bröllopskosten är färdig, — svarade Erik Larsson.

— Jag kan inte gifta mig, — invände Lisa.

— Jaså är det på det viset. Det var då sjelfva satan också, att de skulle hinna så långt. Men var inte ledsen för det du; du rår ju inte för att det har gått så der galet. Petter vill nog ha dig ändå han.

— Men jag vill inte ha honom, och ingen skall kunna tvinga mig till att taga honom heller.

— Vi få väl se huru det går, — var faderns svar; men till allas förvåning svarade Lisa nej i brudstolen, dit fadern redan följande dag tvingade henne att gå. De inbjudna gästerna erhöilo dock en rik förplägning, så att här på sitt sätt firades ett bröllop utan brud och brudgum. Petter blef så förargad öfver sitt missöde, att han drack mycket mer än han tålde och började sedan öfverösa Lisa med alla möjliga oqvädingsord, hvilka till största delen voro så råa, att till och med hans fader blygdes för honom. Gästabudet slutade med ett vildt slagsmål och Olof Persson och Erik Larsson, blefvo efter denna händelse de bittraste fiender.

Mats blef af sina kamrater buren på en bår något mer än en mil, men när de kommo till en stor myr, kallad Sikmyran, lade de honom in i en hölada och gáfvo honom större delen af det matförråd de förde med sig, hvarefter de togo afsked af honom och lemnade honom ensam, medan de sjelfve nödgades fortsätta färden åt gränsen till.

Huru länge han lefde här, vet ingen; men följande sommar hittade man hans lik, som var till större delen uppätet af rofdjuren. Han hade krupit ut ur ladan och blifvit liggande nära en ett stycke derifrån rinnande bäck, dit han antagligen sökt komma för att få något att dricka. Hans ben fingo ligga

der obegrädda i många, många år, möjligen ligga de der ännu, och folket trodde sig ofta under mörka höst- och vinterqvällar hafva hört jämmerrop och klagan från den plats, der den olycklige Mats utandats sin sista suck.

Hällgren och hans kamrater hunno ej längre än till en by i Stensele socken, Luspen, der de blefvo gripna och befordrade till laga näpst.

Att den godtrogne Bång skulle känna sig något snopen, när han bland de häktade igenkände Hällgren, faller af sig sjelft.

Lisa blef ogift så länge hon lefde.

